

Literatūra

RAŠTIJA
MENAS
MOKSLAS

NR. 245

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

X METAI

MŪSŲ PAVARDĖS IR JŲ ATSIRADIMAS

P. JONIKAS

Lietuvių pavardžių raida.

(Tęsinys)

Pirmiausia išsiskiria ką tik minėtų dvikamienių pavardžių grupė, paveldėta iš žilos senovės: But-ginas, Min-daugas, Vy-tautas, Dau-kantas (iš Daug-kantas), Dau-mantas (iš Daug-mantas), Maž-vydas, Skir-gaila, Taut-vaiša(s), Tal-mantas (Tol-mantas), Tvir-butis, Vaiš-gantas, Vaiš-nora(s), Vis-baras, Vis-girda, Žyg-mantas ir kt. Būdinga šių pavardžių ypatybė, kad jų sudedamieji nariai (sandai) paprastai gali keisti savo vietas: Mant-vydas:Vyd-mantas, Mant-vilas:Vil-mantas, Taut-ginas:Gin-tautas, But-ginas:Gim-butis (iš Gin-butis, seniau Gini-butis), Taut-vydas:Vytautas (iš Vyd-tautas), Kant-rimas:Rim-kantas (vėliau ir: Rin-kantas), Gaud-rimas:Rim-gaudas (Ringaudas), Vaiš-nora(s):Nor-vaiša(s), Taut-vilas:Vil-tautas ir t.t. Šių dvikamienių pavardžių turi ir prūsai, o latviai ilgainiui jų yra nebetę. Pats tokių pavardžių principas yra paveldėtas iš indoeuropiečių prokalbės, iš kurios ilgainiui yra išriedėjusios ne tik baltų (prūsų, lietuvių, latvių, kuršių, žiemgalių, sėlių...), bet ir indoiranėnų, armėnų, graikų, italikų, keitų, germanų, slavų ir kitos kalbos.

Šių pavardžių reikšmė, kaip jau suminėta, šiandien nebe visur tesuvaikoma, nors seniau jų sudedamosios dalys (šaknys) bus turėjusios savo paprastai taurą reikšmę. Mat, žiloje senovėje tėvai, duodami vaikui vardą, stengdavosi juo nusakyti linkėjimus naujam šeimos nariui. Vardas laikyta magišku dalyku, galinčiu veikti vaiko likimą. Galimas dalykas, kad tos pavardės buvo sudėtos ne iš dviejų žodžių, kaip šiandien atrodo, bet gali būti kilusios net iš ištiso sakinio, kaip tai pvz. yra buvę senovės sumerų bei semitų asmenvardžiuose (plg. semitų *Ummu-tābat* "motina yra gera"). Ilgainiui jų raida taip pakeitė jų lytis, kad kai kurių jų sudėtinųjų dalių kilmė pasidarė visai nebeaiški. Tačiau kai kurių šių pavardžių sudėtinės dalys, šaknys yra susiejamos su bendriniais (lietuvių, baltų, o kartais ir kitų indoeuropiečių kalbų) žodžiais. Savo kilme pvz. toks Tautginas reiškia asmenį, kuris "tautą gina", Karigaila — "kuris karių gaili" ir t.t. Bet ne visada iš tokių dviejų šaknų sustatymo turėjo gautis kokia aiški, logiška mintis, nes paskui tokie sandai buvo imami ne tik savo vietomis kaityti, bet neretai jungti į viena asmenvardį su bet kuriuo dėl ko nors pamėgtu elementu.

Iš šių senovinių dvikamienių pavardžių yra atsiradusios trumpinės, vienakamienės. Kasdieniniame gyvenime jos ilgainiui pasirodė per ilgos, nepatogios. Todėl iš jų imta darytis trumpesnės, paprastai vieną jos sandą atmetus, ypač kai vėliau pavardei nebeteikta tokios magiškos reikšmės. Taip atsirado tokie asmenvardžiai bei pavardės, kaip Gerutis, prūsų Gerute (su priesaga -utis iš tokių, kaip Ger-minas, Ger-tautas, prūsų Ger-kant...), Gailius, pr. Gayle (:Gaili-geda, pr. Gayle-minne), Gineitis, pr. Gynneke (:Gin-butis), Kantas, Kančius, pr. Kante (:Kant-minas, Kanči-alga, pr. Cante-mynne*), Miniotas, pr. Mynothe (:Min-daugas, Ged-minas, pr. Minne-gaude),

ADOMAS P. JASAS

AMŽINASIS STUDENTAS

Profesoriui

Sakai, kad šviesios žvaigždės šala,
kad žemė sukasi lėčiau. —
Tikrai — pro džiaugsmo idealą
seniai jaunystę bemačiau...

Tiktai nakčia, tiktai dar kartais
ties seno parko vario vartais...
takais, kur žiburiai prigėse,
jinai praeina lyg princesė,
ir aš į gaudulį krintu —
lyg tas pirklys, lobius pražaidęs,
regiu, kaip šoka aukso raidės
ant neparduotųjų karstų.

Kad po gyvenimą kaip puotą
mylėta, gerta ir dainuota,
galėtų Dievas man paskirti
kvailių karaliaus šviesią mirtį,
ak, lyg pažįstamą seniai:
kur mano džiugesy gyventa,
kitų pavasarių studentą
šokdins alučio apyniai...

Tikrai — ir mano kraujas šala,
į širdį grįždamas lėčiau. —
Tegu tos žvaigždės gauna galą —
aš joms jau kryžių pastačiau.

Vainius, pr. Wayne (:Vain-eikis, Gird-vainis, pr. Wayne-but), Vilutis, pr. Wylutte (:Vil-mantas, pr. Wille-munt), Toliušis, pr. Tolusch (:Tol-minas, pr. Tale-myn) ir kt.

Iš kitų pavardžių išskeltinos šios grupės.

Prireikus žmonės galėjo būti pavadinami bei nuo kitų skiriami pagal jų gyvenamąją vietą. Kas gyveno kalne — liko pramintas Kalniškiu (iš pradžių tai buvo "kalniškis gyventojas, žmogus"), Kalnium, kas pakalnėje — Pakalniu, Pakalniškiu (plg. *Pakalniszkis* "der am Berge wohnet" Ruigio žod.), Pagiryje — Pagiriu (t. y. "pagirinis, pagirio gyventojas", plg. *šiaurys* šalia *šiaurys vėjas*); kaimo gale gyvenęs liko pramintas Galiniu, o lauko gale — Laukagaliu (iš Laukgalis,-ys). Šios rūšies pavardės yra ir: Šilinis, Šilgalys, Aukštikalnis, Žemkalnis, Ažubalis, Užupis, Vidugiris ir t.t. Tautinę bei gentinę kilmę arba ir vietą rodo pavardės: Prūsas, Vokie-taitis, Lenkaitis, Totoraitis, Kazakaitis, Kazakevičius; Latvys (Latvėnas, Latvynas...), Kuršas, Kuršaitis, Žemaitis; Maskoliūnas, Prancūzevičius, Švabas, Švoba, Maksvytis (:Maksva "Maskva"), Dauguvietis, Šatas (:šatas "skotas", lenk. *szot* Sirvydo žod.) ir kt. Tačiau nemaža šių pavardžių kilo iš pravardžiavimų, apie kuriuos vėliau kalbėsime.

Šioki pavardžių atsiradimą patvirtina ir istorija. Pagal vietą yra pasivadinęs ir garsusis Karaliaučiaus universiteto profesorius Abromas Kulvietis. 1528 m. į Krokuvos universitetą jis dar įsirašė Petro Abromo vardu (Abraham Petri de Krosz), 1536 m. Wittenberge tiktai Abromu (Abraham Lituanus magister), o tais pačiais metais Leipcege jau: Abraham Culvensis Litua-

*) Čia priklauso ir garsiojo filosofo Immanuelio Kanto pavardė. Vien iš pavardės formos sprendžiant, jis gali būti lietuvių arba prūsų kilmės. Lig šiol vokiečiai tarė jo giminę atsikėlus iš Skotijos. Bet paskutiniųjų laikų pačių vokiečių tyrinėjimai rodo, jog šio Kanto giminė kilusi iš Klaipėdos krašto, taigi garsusis filosofas, greičiausia, bus kilęs iš lietuvių. Prof. H. Mortensen palaiko nuomonę, jog Kantas buvo lietuvių kilmės, bet prileidžia, jog jis galėjo būti ir iš kuršių kilęs.

nus, nes jis, kaip žinome, buvo kilęs iš Kulvos netoli Kauno. Mažvydo giesmyne lietuviškai jis verčiamas Abrahamu Kulviškiu, o valdžios aktai, bylos rodo, kad jo giminė Kulviečiai (rusiškai: Kulvet') vadinosi. Tokios kilmės ir Jurgio Zablockio pavardė. 1528 m. Krokuvos universitete kartu su tuo pačiu Kulviečiu jis užsirašo iš Zablocės (Georgius Luce de Zablocz diec. Wylnensis), o 1540 m. Wittenberge tiesiai Zablotiškiu (Georgius Sablocius Lituanus nobilis), taip pat įsirašydina 1546 m. ir į Karaliaučiaus universitetą (Georgius Zablocius). Vėliau lietuviškai jis, kaip žinome, Zablockiu rašėsi, taigi iš lenkiškos šaknies (note Gerulio, jei jis tikrai buvo lietuvis, greičiausia, jo pavardė iš kokio Užbalio ar Užpurvio buvo sulenkinta). Arba 1619 m. Ingolstadte įsimitrikuliuoja Duseckis iš Dusetų (Stanislaus Casimirus Rudomina Dusiaczky de Dusiaty), 1676 m. Karaliaučiuje Prialgauškis nuo Prialgauvio, matyt, nuo Žemaičių Alguvos upės (Georgius Jacobus de Przyalgow Przyalgowski familiae Gedok e Samogitiae Ducatu). 1561 m. Virbaliaus (Nowawola) miesto inventoriaus sąrašė dar aiškiai kilmę rodo šios pavardės: Janek Tilzenaitis (atvykęs iš Tilžės; Kybartų kaime tais pačiais metais vėl: Griczvs Prvsas), Matys Prvs, Petko Wiello-nisskis, Matys Punisskis, Macziei Žomoitis, Woiciech Kownianin. Aiškiai rodo vietos pavadinimo vartimą pavarde pvz. XVI a. aktuose ir dėdliojimas prie vardo *nowosiad* bei *Nowosiad*, vėliau virtęs lietuvišku *Nausėdu*, čia mažąja, čia didžiąja raide: Mikuc nowosiad niedawny (1571 Tauragėje; taigi: Mikutis nesenas nausėdas "naujakis"), o jau tais pačiais metais kitame tos apylinkės kaime — Mikołaj Nowosiad, Gryguc Nowosiad. Bet vartimą į tikrą pavardę rodo vėl tų pačių metų apylinkės paverdė: Staniul Nawsiedaitis. Dar galutinai nenusistojusią kilminę pavardę pavaizduoja ir jau kitoj vietoj minėto Babėnų dvarininko rašymasis Samuel Babianski (taigi: Samuelis Babėniškis, iš Babėnų), taip pat Samuel Jasowicz Babianski, Samuel Stanisławowicz Jasowicz Babianski ir tiesiog Samuel Jasowicz.

Neretai buvo patogu žmones skirti bei vadinti pagal jų amatą bei verslą. Apie tai byloja šiandien Račius (Račys, Račiūnas...), Puodžius, Girnius, Girkalys (iš Girnkaly), Kalvis, Kalvelis, Kašdailis (:kašdailis "kašių dirbėjas"), Kubiliūnas, Kubilevičius...), Katilius, Skridaila (:skridaila*skrit-daila "skričių dirbėjas"), Kurpiuvaitis, Kurpeikis, Vyžpinys, Žvejys ir kt. Taip pat svetiminės: Kriaučiūnas (:kriaučius "krawiec, siuvėjas"), Sliesoraitis, Kavolis (Kavoliūnas, Kavaliauskas, Kovalskis...), Šneideraitis (vok. *Schneider* "siuvėjas"). XVI a. inventoriuose neretai prie vardo ir mažąja raide prirašomas *kowal* "kalvis", nors kitoj vietoj čia pat jis rašomas didžiąja raide — vadinasi, virsta jau pavarde (pvz. Grigal kowal:Tomik Kowal 1571 Tauragėje). Minė-tame 1561 m. Virbaliaus sąrašė amatinės pavardės dar akivaizdžios: Piotr Raczys, Janko Kalwis, Miczko Bolnivs, Iakas Raczys, Ianvssko Kvbilivs, Jakob Kalwis, Ioseph Ssliosarz, Piotr Krawiec, Grigas Piekarz, Bohdan Doktor... Kitų vietų inventoriuose bei kituose dokumentuose vėl nereta: Stanko Pudnick 1511 (=Stankus Puodinkas, Klaipėdos krašte), Pawel Krawiec 1571, Pietryk Puodžius 1571, Ambros

(Tąsa 2-me psl.)

MŪSŲ PAVARDĖS IR JŲ ATSIRADIMAS

(Atkelta iš 1-mo psl.)

Melnik. Kad čia turime dar amato pavadinimus, nespėjusius ir formaliai išvirsti tikromis pavardėmis, rodo ir ta aplinkybė, jog tokie pavadinimai XVI a. dokumentuose paprastai dar neturi pavardinės priesagos: ilgame sąrašė, kur kitos pavardės rašomos vis su priesagomis *-ovič*, *-evič*, *aitis*, *-ūnas*, *-onis*..., išsiskiria Puodžius, Račius, Kalvis, Melnikas... Tačiau jau tada šalia matome jas virstant tikromis pavardėmis.

Tėvavardinės pavardės

Jau iš seno dokumentuose randame lietuvių rašomus asmens vardu, prie jo pridant dar priesaginį tėvo vardą. Pvz. 1598 m. inventorių Panemunėje minimas Narbuth Kowalelis, o jo sūnus užrašytas Staniul Narbutowicz — jau su slaviška tėvavardine priesaga *-ovič*. Taip pat tam reikalui gudiškosios bei lenkiškosios valstybės raštinės, valdinių įstaigų vartojama ir *-evič* (Woysznar Wilkolewycz 1413, Grig Januszewicz 1562...). Šias slaviškas lytis pavardėms jau anksčiau užtinkame šaltiniuose. (pvz. Jurii Koriatovič — 1375 m. = J. Kariotavičius). Tos priesagos lietuviams buvo slaviškosios Lietuvos valstybės raštinės primestos. Daug kur, ypač užrašant paprastuosius žmones, baudžiauninkus, teko vartoti tam ir lietuviškas priesagas. Pvz. XVI a. tame pačiame dokumente rašoma Dovkšaitis ir Dovkševič. Taip pat: Brazis Jatovtonis šalia: Miknius Jatowtowicz (1562? Biržų vaitystėje). Tėvavardžiams sudaryti vartota liet. priesaga *-aitis* (plg. *ponaitis* "pono vaikas") ir, pirmiausia rytinėje Lietuvoje, *-onis* (plg. *dievonis* "Dievo sūnus"), *-ūnas* (plg. *karaliūnas* "karaliaus sūnus") ir kt.: Wolotheo Towtiginonis (1401), Pawel Maciunas, Czapas Petronis (1562 Beržų vaitystėje), Andrejus Janonis, Szimko Jakubonis (1570 Babtų kaimė) rašoma greta su slaviškais priesagomis. Tam reikalui (nors XVI—XVII a. šaltiniuose ir sunkiau užtikti), kad ir rečiau, vartojamos ir kitos priesagos: *-ėnas*, *-ynas*, *-ulis*, *-elis* (Jonėnas, Jonynas, Vaičiulis, Kalvelis...).

Tėvavardinė pavardė, žinoma, buvo nepastovi, nes ji keitėsi kartu su tėvo asmenvardžiu: kad ir iš tos pačios šeimos, kito tėvo vaikas vadinosi ir kita tėvavardine pavarde. Pvz. pasikrikštijęs Žemaičių seniūnas Kęsigaila (vėliau — Kęsgaila) gavo krikščionišką vardą Mikalojus, ir rašėsi: Mikalojus kitaip Kęsigaila (Michel alias Kynsegal). Jo sūnus turėjo Jono vardą, ir vadinosi Jonas Kęsgailavičius (Jan Kezgalovič), o šio sūnus, pasikrikštijęs Stanislovu, jau vadinosi Stanislovu Janavičium (Stanislav Janovič). Kartais vartotos dvi ir daugiau šiokių tėvavardinių lyčių, tokiu būdu pažymint ne tik tėvo, bet ir šio pirmatako asmenvardį. Ką tik minėto Stanislovo Janavičiaus sūnus vadinosi Stanislovu Stanislovovičium Janavičium. (Čia, matyt, ir dėl to, kad tėvo ir sūnaus vardas tas pats). Dr. Abromo Kulviečio tėvas 1516 m. teismo sprendime dar vadinamas Petr Janovič Ginviloviča (=Petras Janavičius Ginvilavičiaus), kur paskutinioji lytis yra giminės pavadinimas (vok. Familiennamen), nes šie Kulviečiai buvo kilę iš Ginvilų giminės.

Neretai, ypač XVI a. aktuose, — kaip ir ką tik minėtas pavyzdys rodo, — sutinkame asmenvardį (tada paprastai krikštavardį), tėvavardį ir giminės pavadinimą. Pvz. 1600 m. Raseinių vls. užrašyti ponai: Kazimir Petrovič Styrnel' (=Kazimieras Petravičius Stirnelis), Mikołaj Piotrowicz Dowgialo (=Mikalojus Petravičius Daugėla). Mažvydas "Giesmė šv. Ambrozijaus" (1549) pasirašė: M. Mossuids Waytkunas (taigi "M. Mažvydas Vaitkaus sūnus"). Bet

šis tėvavardinis įprotis, gudiškosios Lietuvos raštinės įvestas, nebuvo tvirtas: kai kur jis, prie giminės pavadinimo, ir visai išleidižiamas. Ką tik minėtieji Raseinių vls. ponai net tame pačiame dokumente apsisukus vėl rašomi arba rašosi: Kazimir Styrnel', Mikołaj Dowgialo. Labai ryškų Babėnų pono Samuelio Stanislovovičiaus Jasiavičiaus Babensio pavyzdį esame iškele jau kitoje vietoje. O Mažvydas vėliau, tur būt, taikydamsis prie Maž. Lietuvos pročių, kur tėvavardžių nevertota, Vaitkūno lyties prie savo pavardės nebeprisideda.

Kai tėvavardžiai ėmė iš lengvo virsti pavardėmis, jų priesagos nustojo savo senosios reikšmės, kai kur jos vėliau ir visai liko atmetos.

Krikštavardinės pavardės

Tokiu būdu šiandien turime labai daug pavardžių, išriedėjusių per tėvavardžius, taip pat ir kitu keliu atsiradusių. Kartais paprasti krikštavardžiai (ar tam tikros jų trumpinės lytis) eina pavardėmis: Balys, Leonas, Pilypas, Augustinas... Bet daug daugiau jų yra iš krikštavardinės lyties pasidarytų su lietuviškomis jau minėtomis tėvavardinėmis bei mažybinėmis priesagomis, o taip pat ir iš kitų tautų, ypač slaviškųjų (gudiškų, lenkiškų...) įvairių to krikštavardžio lyčių susidarytų. Su priesagomis čia jų prisiveista devynios galybės. Pvz. iš lietuviškosios lyties *Jonas* (iš lenkų *Jan*) susidarytos pavardės: Jonaitis, Jonėnas, Jonynas, Joniūnas, Jonelis, Joneliūnas, Janonis, Janulis, Janulaitis, Janulevičius ir kt.; iš lenk. lyties *Janusz*: Janušis, Jonušas (Janušas), Jonušaitis, Janušaitis, Janušonis, Janušauskas, Januševičius...; taip pat iš slav. mažybinų bei maloninių lyčių su liet. ir slav. priesagomis: Jasiukas, Jasiukaitis, Jasiukonis, Jasiukevičius; Jasaitis, Jasevičius, Jasinskas, Jasiulis, Jasiulevičius, Jasiulionis...; Ivanauskas (plg. rus. *Ivan*)... Iš gudiškųjų krikščioniškųjų vardų yra kilusios pavardės: Aleksa, Jurkus, Jokužas, Klimas, Kvedaras, Šimkus, Venckus ir kt.

Pravardės

Be anksčiau minėtų, pavardėms atsirasti yra buvę dar daug įvairių kitų šaltinių. Žmonėms pavadinimai buvo praminti taip pat iš būdingų asmens išorinių bei vidinių ypatybių, iš jo panašumo į kuriuos gyvūnus, augalus ir šiaip jo santykio su kuriais daiktais ar dalykais. Iš čia apskritai atsirado pravardės (pravardžiavimai), vėliau išvirtę ir normaliomis pavardėmis. Žinoma, šie daiktai ar dalykai, su kuriais žmogus buvo čia siejamas, turėjo būti kuo nors tam asmeniui ypač būdingi, kaip tik jį išskiria iš kitų asmenų tarpo, nes atskirumui ir tas pavadinimas turėjo derėti. Todėl suprantama, kodėl pvz. turime Keturakių, Keturakaičių pavardžių, bet nėra Dvikių; arba yra Kairių, Kairelių, bet nėra Dešinių, nes tik kairiškumas tėra būdingas išsiskyrimas iš normalių dešiniarankių. Šios rūšies pavardės, kaip ir daugis kitų, tebuvo prasmingos tik tam asmeniui, kuris tokį pavadinimą pats buvo gavęs, tokiu pavadinimu buvo pramintas. O vėliau, kaip pavardės liko paveldimos, jos teliko jų naujiems nešiojams tik tuščiomis etiketėmis, kurių tiesioginė reikšmė galėjo tapti visai priešinga. Sakysime, šiandien Didžiuliui gali vadintis ir visai mažas žmogus, koks pupų pėdas; bet pirmasis ta pravardė pramintas jo giminės narys buvo didžiulis žmogus (nebent tik ironiškai ar dėl kokių nors įpročių taip būtų buvęs pavadintas mažutis). Taip pat dabar tokio Trumpjonio pavardę gali nešioti ir žmogus nebūdamas nei trumpas, nei Jonas.

Šių pavardžių yra devynios galybės. Bent būdingesnes čia paminėsime.

Pagal asmens išorę yra atsiradusios ne tik dvi pastarosios pavardės, bet taip pat Aukštuolis, Ilgūnas, Trumpa, Kumpikas, Drūtenis, Kuprionis, Šleivys, Laukys "Baltakaktis", Didžpetris, Drūtjonas... Pa-

gal jo spalvos įspūdį: Juodis (ir Juodelis, Juodikis, Juodeika, Juodišius...), Rudys, Raudys (Raudaitis, Raudonius...), Mėlynavičius ir kt. Ir atskiros kūno dalys patar nauja pavardėms praminti: Gurklys (Gurklevičius...), Kojelis, Rankus (Ronkus), Barzda, Ūsas, Skilvys, Noselytė, Burneika, Burnelytė, Ilčiukas, Smalakys, Žvynakis, Ylakis, Baltakys, Variakojis, Sauskojus... Pagal dvasines asmens ypatybes atsirado: Piktytis, Rūsteika, Graudys, Tinginytė, Staigis, Šventikas, Siautila...

Yra pavardžių, kuriose atsispindi šeimos bei visuomenės santvarka, jos nariai: Tėvelis, Žentelis, Dėdinas, Dėdelė, Preikšas, Užkuraitis, Ūkininkas (Klaipėdos krašte), Ponelis, Bajoras (Bajorinas, Bajoriūnas...), Storasta, Vyskupaitis, Jezavitinė.

Daugybę pavardžių turime iš gyvūnijos pasaulio. Gyvulinės: Žvėrelė, Katinas, Briedis, Šnelis, Paršaitis, Kiaulėnas, Vilkas, Oželis, Vabalas, Žiogas, Bitė, Svirplys. Netrūksta paukštinių pavardžių: Varna(s), Gaigalas, Gaidelis, Garnys, Žvirblis, Pempė, Vištelis, Vištokas, Antinis, Žylė, Kielė (Kiela), Šarka, Strazdas, Vanagas, Žašinas, Kregždė, Karvelis, Sakalas, Čiurlys... Ir žuvys neužmirštos: šapalas, Lydekaitis, Bruišė, Karosas, Gramzdas.

Gyvas pavardėse ir margasis augalų pasaulis: Žiedas, Ažuolas (Ožalas, Aržuolaitis...), Liepa, Skrobla, Serbenta, Alksnaitis; Dobilas, Smilga, Rūta, Jurginas; Pupėnas, Kvietinskas.

Pravardžiavimų, virtusių ilgainiui pastoviomis pavardėmis, randame jau anksti istoriniuose šaltiniuose. XVI a. Lietuvos inventoriuose pvz. sutinkami šie žmonės, paprastai baudžiauninkai: Pečiulis Smilgis 1594, Juris Skersis 1596, Motiejus Graželis 1598, Grigas Griežtuvas 1598, Juška Balamūtas 1561, Motiejus Kairys 1561, Petras Gaidys 1561, Jokūbas Juodis 1561, Jurgis Vieversys 1561, Bernotas Garnys 1571, Mikolojus Kiaulis 1594, Jonas Užkuris 1598, Jonas Lepšis, Juris Tirštimas 1598, Bronys Pautosvaris 1598, Tumas Kielelis (ar Kelelis?) 1596, Jonas Meškelė 1594, Juris Miltelis 1598, Ambrozas Kiškėlis 1598, Valutis Ubagėlis 1599, Jonas Statausis, Motiejus Kumpinosis, Vaitiekus Žiemmitys. Tų pavardžių pravardiškumą rodo ir jų forma: tuose sąrašuose beveik visų kitų "žmonių" (baudžiauninkų) pavardės rašomos su tėvavardinėmis priesagomis (*-aitis*, *-onis*, *-ūnas*, *-ovič*, *-evič*...), o šios pravardinės tų priesagų neturi, nebent tik mažybine lytimi (*-elis*...) tokia pavardė užrašoma. Tačiau, žinoma, ilgainiui tiesioginė pravardinė reikšmė išblėso, ir pravardės virto tikromis pavardėmis. Ir tuose inventoriuose pagal tėvą jau ir vaikas šia pavarde vadinamas su normalia tėvavardine priesaga: šalia Stasius Trumpa 1574, Mikalojus Kiaulis 1594 jau sutinkamas ir Urbonas Trumpaitis 1574, Jasiulis Kiaulaitis 1596, taip pat Jonas Drasutaitis 1598, Petras Bobburnaitis 1599, Petras Taurakaitis, Stasius Pirdikaitis 1599...

Kitos pavardės

Yra daugelis ir kitokių pavardžių, susijusių su tam tikrais įrankiais, daiktais bei dalykais. Duosime pluoštą pavyzdžių, kurių kiti galėtų rasti vietas ir jau minėtose rūšyse: Kirvelaitis, Yla, Kūjėlis, Vedegys, Kaladė, Virbalas, Sruoga, Kelmutis, Lapeilis, Dūda, Penelis, Nuopenas (Klaipėdos kr. vok. rašėsi: Nopens), Viesulas, Sprindys, Perkamas, Prapuolenis, Stabingis (:prus. *stabs* "akmuo"), Gerybė, Mylimas, Meilus, Deivelaitis, Dievulis Deivikas...

Nemaža savotiškų pavardžių randame XVII—XVIII a. Skuodo bažnyčios archyvo knygoje (šv. Izidoriaus brolijos narių sąrašė 1678—1785); kan. Pr. Žadeikio liudijimu (Naujoji Romuva 1933, Nr. 134-5), jų jau nebesigirdi Skuodo apylinkėje. Pvz. 1678 m.: Karvaitis, Žvynikaitė, Pienaitė, Giltinaitė, Žvėrikaitė, Žandinaitė, Vilkdu-

(Tęsa 3-čiam psl.)

VEJAVAIKIŠKAS VĖJAS

I

VĖJAS atprunkščia iš Baltijos
Siusdamas, siausdamas,
Šiaušdamas, lauždamas,
Raudamas, nešdamas,
Vejamas, gaudomas...

Ei tai valia, tai valia, tai valia.
Milijonas valių.
Nesušvilps — negaliu.
Nei krypties, nei kelių,
Kur pasuks — te valia.

II

Malūnas keturiais sparnais.
Tuščia jų.
Pabandė — triokšt.
Pakaks dviejų.
Klojimas klūpčioja girtas,
Sušiaušė šiaudus.
Po kiemą gaidį gauda.
Sodas kojose nebetvirtas.
Blaškos ir čiaudo.
Pavirto pirtis.
Nusviro svirtis.
Varnai sparno trūksta, —
O vėjas dūksta.

III

Katiną, katiną, katiną...
Juodąjį, žebrajį katiną
Čiupo nuo prieklėčio
Ir į padanges šuoliais nutratino.
Išvertė katinas akį.
Šiaušiasi katinas.
Katinas padange šliaužioti pratinas.
Plečiasi, pučiasi vėjo rieškučiuose,
Padengė katinas padangę.

IV

Ei, sumauros, sumauros, sumauros...
Dar nematėt tikros jūs audros...
O nei žemės, nei dangaus,
Vėjo niekas nepagaus,
Vėjas ūš, vėjas gaus,
Nesušvilps — negaliu,
Nei krypties, nei kelių —
Kur pasuks — te valia.
Ei tai valia, tai valia, tai valia,
Milijonas valių.

ZIEMOS ŪPAS

IR sukas ir krinta baltieji krislai.
Baltomis bangomis miglos
Jie neša nuvargusiai žemei skubiai
Sapnus slėpiningus žiemos.
Ir sukas, ir krinta jie iš augštumos,
Ir neša sapnus slėpiningus žiemos...

Užminga viskas baltasparniais sapnais
Ir tamsūs paniurę miškai,
Ir platūs laukai su vėlyvais žiedais,
Ir upės, ir skardūs kalnai.
Užminga pasaulis ir ilsis ramiai,
Užminga ir upės, ir skardūs kalnai.

DEBESŲ JAUČIUKAI

LAUKAI pavasarėja.
Tik dar rytais šalčiukai.
Dangaus pakluonėms vaikštinėja
Debesų jaučiukai.

Išvilks iš skrando
savo sielą
Ir leisk ant vėjo.
Debesų pieningą bandą
Tegano padangėje.

MŪSŲ PAVARDĖS IR
JŲ ATsirADIMAS

(Atkelta iš 2-ro psl.)

raitė; 1685: Krausurbaitė, Sarmataitė, Spiginienė, Pagaištaitė, Knysaitė, Burvis, Perkūnaitė, Kirtaitė, Pereikaitė, Skurlaitė, Reikis (užrašyta: Reykis), Lupikaitė, Rūgumas (Rugums), Žaibaitė; Urvaitis (1685); 1686: Gindeišaitė, Pagrižtaitė (Pagrysztajte); 1687: Varbaitė, Naupraitė, Ūkanaitė, Žvadelaitė, Ulvainaitė; 1690: Žindaitė, Nospykaitė; 1691: Ažvandenaitis, Sklidžius; Ašaraitė (1692); 1693: Sandaraitė, Padailaitė, Gabalaitis (1694); 1697: Kalnadonaitis (ar Kalnaduonaitis), Šlemštaitė, Gabdalaitė (1700); 1705: Sveikutaitė, Medinaitė, Alpaitė (1707); 1711-45: Paurupis, Padalgaitė, Spautis, Skaudraitė, Pavaržaitė, Kapeikaitė, Stugulaitė, Tverinaitė ir kt.

Dėl pavardžių aiškinimo bei rūšiavimo

Pavardes aiškinti ir skirti rūšimis, kaip jau iš dalies turėjome progos pastebėti, nevisada yra lengva, nes, mat, neretai nėra aiški pavardės kilmė ir jos raida. Esti šiandien vienaip atrodančių pavardžių, bet ne vienos kilmės bei ne vienos rūšies, — esti pavardžių vienodo likimo, bet nevienodo kilimo. Sakysime, tokia pavardė, kaip *Kirminas*, galima teoriškai kildinti iš bendrinio žodžio *kirminas*. Bet lygiai ji gali būti senobinė dvikamienė pavardė: *Kir-minas* (pirmajai pavardės daliai plg. *Kir-butas*, *Kir-kantas*, antrajai: *Min-vydas*, *Min-butas*, *Jog-minas* ir t.t.). Panašiai ir su *Gudu* (*Gudaičiu*, *Gudėnu*, *Gudoniū*, *Gudausku*...). Šioje pavardėje gali slypėti *gudas* "belorus, White Russian", o kai kuriems lietuviams (pvz. žemaičiams) ir "lietuvis rytietis". Bet ji gali būti ir trumpinimo keliu atsiradusi iš tokių senobinių dvikamienių, kaip *Gud-vainis*, *Gud-vilas*, *Gud-vietis*, *Gel-gudas* (plg. sen. latv. *Toutegudde* = būtų liet. *Tauti-gudas*). Ką reikštų čia *Gud*? Kadangi šalia pvz. *Gel-gudas* yra ir *Gel-gaudas* (plg. vietovardį *Gel-gaudiškis*), tai pastarąją šaknį galima sieti su *gautyti* šalia *gauti* (plg. *Daugautis*); bet galimas dalykas, kad ir su *gudu* "įgudimu, įpročiu". Vėl *Vaitas* galėtų būti iš *vaito* (iš lenk. *wójt*) kilęs, bet taip pat ir trumpinė pavardė (šalia priesaginių *Vaitaitis*, *Vaitutis*, *Vaitonis*, *Vaitila*) iš dvikamienių *Vait-vilas* (:*Kant-vilas*), *Vait-noras* (:*But-noras*) ir t.t.

Be to, reikšminiu rūšiavimo požiūriu reikia neužmiršti, kad daugis pavardžių gali būti tiesioginių ir netiesioginių. Pvz. *Tėvelis* gali būti kilęs iš šeimos nario (*tėvo*) pavadinimo, arba pravardžiavimo keliu — dėl tam tikrų pirmojo šios pavardės nešytojo dvasinių ar fizinių ypatybių ar šiaip įvairiausių šio asmens (ar tik jam priskiriamų) santykių su "tėvu"... Ir šiame straipsnyje iškelti kai kurių pavardžių aiškinimai yra galimi, bet ne visur būtini.

Apskritai, kaip jau minėta, tikras pavardės išaiškinimas neretai teįmanomas pasekus atskiros pavardės istoriją, susipažinus su jos praeitimi bei raida iš istorinių duomenų, nekaltant jau apie kalbinį pasiruošimą — specialų apsityrimą pačioje tikrinių vardų srityje.

Lietuviškosios pavardės kitose tautose

Nemaža lietuvių yra nutautintų ar ir nutautusių, tapusių ilgainiui tiek pilietybės, tiek tautinio apsisprendimo, nusimanyto požiūriu kitos tautos nariais. Labiausiai toks nutautimas, kaip žinome, yra palietęs Lietuvos pakraščius, ypač Maž. Lietuvos gyventojus. Todėl besivadinančių vokiečiais, lenkais ir gudais bei rusais tarpe neretai pasitaiko žmonių su lietuviškomis pavardėmis.

Nekaltant jau apie Maž. Lietuvos gyventojus, lietuviškų pavardžių pasitaiko ir toli į vakarus Vokietijoje, nes ir ten (ypač į Rūro krašto centrų pramonę) ilgainiui yra nukeliavę lietuvių. Ir Hamburge vaikš-

DONELAITISKAS

PAVASARIS augštiečniakas nugriuvo žemėn.
Diegų prilindo ir vabalų visokių pribyrėjo.
O kur toliau, kur pamiškėje,
Tai laukai atrodo lyg aptemę,
Lyg rūkas draikosi, liūliuojamas vasario vėjo.
Laukai ir pievos, ir miškai irgi visi kitoniški dalykai
Labai patenkinti, kad žiema juos galų gale paliko,
Ir džiaugias visiškai, kad žemė ir dangus pavasarėja.
O saulė vis skaisčiau ir didėja.
Ji savo šilma viską įgali.
Sugrįžus iš pietų, ji užgulė dabar šiaurės ašigali —
Ir matome: galvotrūkiškais mūs puskamuolis mainos,
Pasaulis mūsų tampa įvairus ir rainas.
Ir žiurkėms, ir šeškams, pelėms ir širmonėliams,
Žmonėms visiems ir jų vaikams utėliams,
Ir proletarijai visai, irgi visiems buržujams
Apsuko galvas visiškai, nugirdė svaigiamomis dujomis.
Ir tu, žmogau niekings, išgerk, kiek tau priklausė,
Ir balsą savo sprausk į užiantį ermyderį.
Žinok, jog sauso nieks neklauso,—
Išgerk pavasario sulos
Ir stok į vidurį.

čiodamas gali skaityti iškabose: *Rudzun* (=Rudžiūnas; vokiečiai, žinoma, *tetaria Rucūn*), *Lukat* (=Lukatis, *Lukaitis*), *Urbzat* (=Urbšatis, -aitis). Arba štai, žiūrėk, šiame uosto mieste begastroliuojanti *Kalweit* (=Kalvaitis) trupė. Dažnai sutinkame lietuviškų pavardžių ir spaudoje plunksnos darbininkų, rašytojų. Pvz. skaitome, kad koks beletristas *Friedrich Podszus* (=Puodžius) išleidęs veikalą, kur su pasiilgimu aprašęs Rytprūsių tėviškę; *W. Kiaulehn* (=Kiaulėnas) dažnai skelbia savo feljetonus amerikiečių leidžiamo Vokietijoje "Die Neue Zeitung" laikraščio skiltyse ir t.t.

Nemaža lietuviškų pavardžių ir mūsų kaimynų slavų (lenkų, gudų...) tarpe. Ttai tų pavardžių nešiotojų bei jų protėvių nutautimo, suslavėjimo pasėkos. Jų gana daug rytinės Lietuvos pakraščiuose, Vilniaus krašte. Pvz. pačiame Vilniuje paskutiniu metu nepriklausomos Lietuvos laikais lenkų teatro scenoje rodėsi artistė *Žeimówna*, taigi *Žeimytė*, plg. liet. pavardę *Žeimys*, vietov. *Žėimis* ir kt.

Suprantama, kad nevienas pasitaiko lietuviška pavardė ir amerikiečių ar anglų, jau ne tik lietuviškai nekalbančių arba ir lietuvių kalbos nesuprantančių, bet kartais net nežinančių, jog jų esama kilusių iš lietuvių. Tačiau dalis tų angliškai bemoکانčių žmonių ir pagarsėję mielai mena savo lietuviškąją kilmę. Toks pvz. yra ir garsusis anglų aktorius, šekspyro personažų specialistas *Gelgudas* (angliškai jis rašosi *Gielgud*).

— O —

Kai kas iš šaltinių bei literatūros

- Biržiška*, *Vaclovas*, Lietuvos studentų, studijavusių Vakarų Europos universitetuose XV-XVIII a., sąrašas (rankr.).
- Būga*, *Kazimieras*, Apie lietuvių asmens vardus (Lietuvių Tauta II, 1911).
- Fenzlauer*, *Walter*, Die deutschen Formen der litauischen Orts- und Personennamen des Memelgebiets (Zeitschrift für Mundartforschung, Beiheft 13). Halle (Saale) 1936.
- Jablonskis*, *Konstantinas*, Istorijos archyvas. I. Kaunas 1934.
- Leskien*, *August*, Die litauischen zweistämmigen Personennamen (Indogermanische Forschungen XXXIV, 296-333).
- Salys*, *Antanas*, Apie mūsų vardus ir pavardes (Židinys 1933, V-VI, 484-488).
- Senn*, *Alfred*, The Lithuanian Surnames (The American Slavic and East European Review, vol. IV, 1945, Nos. 8-9).
- Trautmann*, *Reinhold*, Die altpreussischen Personennamen. Göttingen 1925.
(GALAS)

PETRAS ŠIRVOKAS

Nauja Juozo Švaisto knyga
230 psl. įdomiausių lietuviškų nuotykių.

Kaina \$2.75. Kreipkitės į:

NAUJIENAS, 1739 S. Halsted St.
CHICAGO 8, ILLINOIS

KALBOS DALYKAI

REDAGUOJA
DR. P. JONIKAS

Pasitarimas dėl rašybos

S.m. rugsėjo 18 d. Clevelande buvo kalbininkų pasitarimas dėl dabartinių mūsų rašybos aktualijų, ypač jos naujovių bei suskydimo lietuvių išsivijoje JAV ir kitur.

Tuo reikalu pas Dr. Pr. Skardžių buvo susirinkę Dr. A. Salys ir Dr. P. Jonikas. Kalangi šis reikalas labai aktualus ir dabar leidžiamai Lietuvių Enciklopedijai, pasitarime buvo, be enciklopedijos kalbos taisytojo P. Būtėno, dar vienas jos redaktorių, Dr. J. Puzinas, ir enciklopedijos leidėjas J. Kapočius.

Pr. Skardžius pranešė, jog J. Kapočius sutiktų leisti bendrinės kalbos reikalui skiriamą žurnalą "Gimtąją Kalbą", kuri ejo ir nepriklausomojoje Lietuvoje; tik čia, šalia kalbinės medžiagos, esą leidėjo siūloma dėti ir LE propagandinių raštų bei skelbimų. Taip pat LE leidėjas sutinkąs išleisti tam tikrą didesnį, įvairias kalbines sritis apimantį, lietuvių kalbos vadovą.

Kadangi visam tam praktiškai lyg ir sąlyga yra kalbininkų sutarimas dėl vienodos rašybos, visas pasitarimas pradėjo diskutuojant rašybos klausimą; bet, deja, nepavyko prieiti vienos nuomonės.

Pr. Skardžius siūlė imti pagrindų rašybą "Lietuvių kalbos vadovo" (1950 m.), redaguoto Pr. Skardžiaus, St. Barzduko ir J. M. Laurinaičio. Bet jis sutiko, kad ten, — matyt, atsimerant šios knygos kritikai, — kai kas būtų pakeista. Pvz. jis sutinkąs, kad būtų rašoma su jotu *Marijona, marijonas, Valerijonas, zakristijonas*, gal ir *milijonas* ir kt. Bet šiaip reikėtų laikytis tos knygos rašybos, nes ji remiantis daugelio Lietuvos rašybos reformos komisijų nutarimais, taigi jau esąs žingsnis į priekį.

A. Salys ir P. Jonikas įrodinėjo, kad ir ir už krašto ribų reikia laikytis laisvojoje Lietuvoje vartotosios jablonskinės rašybos (kuria buvo leidžiami laikraščiai ir mokyklų vadovė-

liai) ir mažai tautos daliai išsivijoje nedėrą skirtis ir reformuoti vienai rašybą, ypač kad net ir dabar Lietuvoje tebesanti nepakeista rašyba. Nors teoriškai kalbininkui ir atrodytu, kad kai kurie "Lietuvių kalbos vadovo" dalykai (kaip *pjauti, bjaurus* su jotu) yra priimtinesni negu anoj tradicinėj, bet vis dėlto rašyboj lemiamą praktiniai motyvai. Jeigu ir būtų kalbininkų sutarta reformuoti rašybą, tai, esą, kokiu titulu ir sankcijomis ją galima būtų įgyvendinti, kas ją prigydytų kad ir vienoje išsivijoje.

A. Salys taip pat įsakmiai pažymėjo, kad ir nepriklausomojoje Lietuvoje reformų komisijoms nepavykę įgyvendinti rašybos reformos.

P. Būtėnas pareiškė, jog jis nesijaučiąs autoritetingai galįs kalbėti sprendžiant dabartinę rašybos problemą, bet pasisakė emęs vartoti nuo II LE tomo, net jau nuo I tomo pabaigos (po kalbos taisytojo J. Kulboko), vadovinę rašybą. Tai daręs, kaip jis aiškinosi, dėl to, kad "Lietuvių kalbos vadove" radęs daugiau konkrečių rašybos klausimų atsakytų.

J. Puzinas pageidavo, kad svarbiausieji mūsų kalbininkai susitartų, tada, esą, ir visuomenė tą sutarimą priimsianti.

Abu pastarieji kalbėtojai reišė susirūpinimą, kas bus, jei nebus prieita susitarimo. A. Salys čia pažymėjo, jog dėl šios rašybos krizės turį kalte prisiimti "Lietuvių kalbos vadovo" autoriai, nes jie padarę neatsargų žingsnį, nors dar prieš to vadovo pasirodymą kiti kalbininkai (P. Jonikas) Europoje išpėję dėl siūlomosios rašybos reformos pasėkų. Be to, A. Salys kritikavo eilę atskirų "Lietuvių kalbos vadovo" siūlomų rašybinių bei morfologinių lyčių (kaip *primas* "primusas", *dinamas* ir kt.).

Pr. Skardžius iš viso to padarė išvadą, jog nesą pagrindodo vienai rašybinei nuomonei. Taip šis pasitarimas rašybos vienybės ir nepasiekė.

Angliškųjų skolinių žodynas

(Tęsinyš iš 1954.IX.18 "Literatūros" Nr. 244.)

burdingbosis (boarding boss), šeimnininkas, kuris laiko savo bute įnamius. — Mūsų *burdingbosis* yra *fain* vyras. Jei nori čia gyventi, tai nelįsk prie *burdingbosio* pačios, ba jis puikiai žino, kas do paukščiai yra jauni *burdingieriai*, ir gano ją, kaip savo akį.

burdingierius, *burdingieris* (boarder), įnamys. — Kai mano brolio pati *parunino* su *burdingierium*, tai aš visus *burdingierius* išvijau; rupūžės, sakau, svetimas bobas vilioti, *giriaut* iš mano *auzos!*

burgleriauti (to burgle, to commit burglary), vagiliauti; plėšikauti; į namus įsilaužti.

— Čikagoj *burgleriauja* ir dideli ir maži.

burgleris (burglar), vagilis; plėšikas; įsilaužėjas. — Uždarinėk gerai langus, kad koks *burgleris* neįlįstų.

burlėskas (bulesque), didelių ar mažų dalykų, dažniausiai susijusių su meilės aistromis, pavaizdavimas juokinga, kandžia, kartais ir visai vulgariska kalba; burleska; burleskos teatras; perkeltinė reikšmė: labai karšti politikų ginčai per rinkimus, kada aikštėn išvelkamos oponentų nuodėmės

ir gerai pasūdomos nieku nesivaržymu. — Tik *burleske* gali matyti tokius nuogus kūnus ir girdėti tokius nuogus *džiokus*. Na, ir paleidai burną, kaip *burleske*. Seniau Čikagoj būdavo net keli *burlesko* teatrai, bet dabar jau beliko tik vienas. Per *elekšinus* eina baisiai karštas *politišinų burleskas*.

burneris (burner), dujų ar elektros prietaisas, kuris dega ir duoda šilumą ar šviesą; degtuvas. — Kol *elektrikos auzose* nebuvo, tai, būdavo, *geso burnerį* atsuki, uždegi, ir šviečia, kaip lempa senoj *kontrėj*. *Gesrenčiai auzose* paprastai turi po 4 *burnerius*, bet kavos puodai *restoranuose* tik po vieną.

burnyti (to burn), degti; deginti; perkeltine reikšme: nurausti; susigėdyti; perpykti. — Nešk į *alę* tuos *peiperius* ir *suburnyk* visus. Ar iš gėdos, ar iš piktumo ji taip *burnina*. Sako, mano kaimynka sako, kad mano mėnesinės, daktare, baigiasi, tai už tai, sako, mano veidas tarpais *burnina*, kaip žarija.

būšas (bus), didelis keleivinis autovežimis; autobusas. — Jau kai *busas* sustoja, tai nėr kada žiopsoti, bet reikia tuoj *džiumpyti* į vidų. *Strytkariai* nustūmė arklius nuo stryčių, o *busai strytkarius*, — kas *nėkst?*

būsteris (booster), gyrejas; rėmėjas; padėjėjas. — Girdėjau ne iš kurių ypatų, kad jūs esate mano geras radijo vlandėlės *būsteris*. Tas mūsų Olis dabar yra labai karštas *republikonų būsteris*.

būstinimas (boosting), gyrimas; rėmimas; padėjimas. — Šitoks bausis *būstinimas* buvo to *Aikio*, šitiek milijonų išpilta, tai kaip jis galėjo *neišvinyti*, sakyk tu man, kad nori? Bet ir buvo tų *paliokų būstinimas* to *Ruzvelto* tiesiog beprotiškas; tik kai anas atidavė *Paliokiją* Stalinui, tai tada pradėjo jį keikti net dvilinki.

būstyti (to boost), girti; remti; padėti; garbinti. — Kai ateis *elekšiniai* ir kai pradės partijos savo kandidatus *būstyti*, tai matysi, kaip iš didžiausių *krukų* ir *damių* padarys doriausius ir kytriausius vyrus. Žinai, daktare, kad per pereitus Susivienijimo *elekšinus* buvo du vyrai, kurie vienas kito *nebūstino*: o tai Dr. Biežis ir Dr. Zalatorius.

būšiai (bushes), krūmai. — Per *piknykus* kai kurios porėlės pradingsta *bušiuose*. Kai aną metą aš ją nutvėriau su kitu vyru *bušiuose*, tai daugiau su mergoms nėjau, ir pasilikau *bečleriu* ant visados.

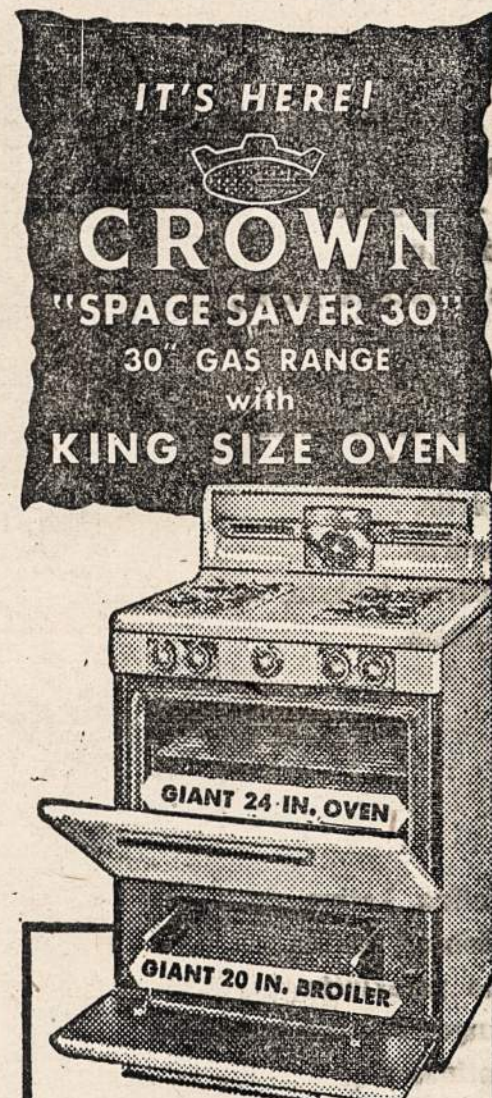
būši tėl (bushy tail), pasipūtusi, kaip lapės, uodega. — Ale tai gražią *buši tėl* tas tavo šunelis turi!

būtas, būtai, būc (booth, booths), telefono būdelė, balsavimo būdelė; ložė su stalu vidury, beveik vien restoranuose ir baruose tevartojama. Lietuvių labai dažnai sakoma daugiskaita: *būc, būtai*. — Seniau telefono būte tik stovėdamas galėjai kalbėti, bet dabar

jau ir sėdėdamas, ba yra *sytas* įtaisytas. Kai pradėjo vartoti *vojavimo* mašinas, tai žmonės daug ilgiau užtrunka *vojavimo būtuose*. *Fėruose* ir *bazaruose* būna visokių *būcų* su visokiais *tinkšais*. Einamį tą *restorantą*, kur *būcų* yra atsisėsti. Ir tiek *būcų* jūs čia įtaisėte: atrodo, kaip puikiausias *saliūnas liūpe*. Aš *saliūne* geriausiai *laikinu* prie *baro* sėdėti, bet jau mano boba tai visada nori sėstis į *būtą*.

(B. d.)

Dr. Alg. Margeris

Imagine an oven 24" wide, 14" high and 18" deep—easily accommodates 6 pies, 8 cakes, 12 loaves of bread. With all this capacity range takes only 30" wide floor space.

All deluxe equipment including electric lamp, electric clock and chime timer, four center-simmer fuel saving top burners, 3 inches of insulation around oven, slide-out drawer type broiler, oven heat control.

SOLTIS

HOME APPLIANCES & FURNITURE

2647 West 51st Street
HEmlock 4-7095

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS

SIUNTINIAI I LIETUVĄ

visus mokesčius čia sumokėjus

100% apdrausta

DRABUŽIAI
GYDUOLĖS
ir t. t.

Jūsų giminės gaus be jokių jiems išlaidų

CENTRAL PARCEL SERVICE, INC.

220 SO. STATE ST., CHICAGO
Tel. WABash 2-9354

Atdara šeštadien. iki 1:30 popiet.

Jei tvri parduoti ūkį
į "Naujienas" tuoj užsukti.
O jei laiko neturėsi —
Telefonu pakalbėsi.

Nuostabūs Marsas

Daug įdomių ir negirdėtų dalykų sužinome iš mūsų dienraščių! Pvz. kalbininkai sužino, kad duona gali būti pavadinama "praturtinta", geografoi — kad žemės paviršiuje yra vietų į šiaurę (?) nuo šiaurės ašigalio ir t. t. ("Draugo" antroji dalis, šeštadienis, rugs. 11 d. 1954 žinutės: "Praturtinta duona" ir "Kur šalčiau?"). Maždaug prieš metus "Draugas" buvo įdėjęs visiškai identišką žinutę — gal jis tai daro kasmet žiemai artinantis? —, kurioje buvo teigiama, kad šalčiausia žemės paviršiuje vieta esanti į šiaurę nuo šiaurės ašigalio. Savo straipsnyje "Apie kriminalistus ir žemės sukimas", įdėtame "Naujienu" 1953 m. rugsėjo 5 d. numerį, buvau pastebėjęs, kad mano kukliomis žiniomis iš šiaurės ašigalio žemės paviršiumi yra tik vienintelė kryptis — į pietus! Pavydėtinas "Draugo" korespondentų atkaklumas: jie ir vėl teigia tą patį.

Bet visus rekordus muša ilgojas p. St. Gečo straipsnis "Su raketa į... Marsą".

Nors esu "grynas" matematikas, bet vis dėlto šiek bei tiek nusimanau apie astronomiją. Todėl didžiai nustebau, perskaitęs, kad "... Marsas yra didžiausia planeta saulės sistemoje. Daugiau negu du kartus didesnis už mūsų žemę". Deja, turiu apvilti p. Gečą: ne Marsas, o Jupiteris yra didžiausia mūsų saulės sistemos planeta, kurios ekvatoriaus diametras yra 142060 km. Mažai to, Marsas ne tik nėra du kartus (ką tai reiškia "du kartus"? turiu? storių? mase?) didesnis už mūsų žemę, o priešingai — jo diametras yra maždaug du kartus mažesnis už žemės diametrą, būtent apie 6770 km.; tad turiu Marsas yra mažesnis už žemę apie 8 kartus! Apie savo ašį Marsas apsisuka per 24 val. 37 min. 22 sek., o ne per 48 val., kaip rašo p. Gečas; tad Marso para, palyginti, ne kažinkiek ilgesnė už mūsų žemės parą.

Savo straipsnio pabaigoje p. Gečas žada vėl sugrįžti su nauju reportažu po 14 mėnesių, kai raketa, išvysčiusi 150000 mylių greitį per valandą, bus pasiekusi Marsą. Suprantama: kai raketa nusileis ant Marso, ji jau turės mažesnį greitį; leiskime, kad greičiui sumažinti jai reikės — nebūkime šykštūs — keturių mėnesių; tad vis dar 10 mėnesių ji skris 150000 mylių greičiu per val. Paskaičiuokime — geram meistriui colis šen ar ten, o geram astronomui — vienas kitas milijonas kilometrų nieko nereikia, tad užtenka "sumesti" apytikriai. Taigi: 10 mėnesių sudaro 300 parų, t. y. 7200 valandų; skridama 150,000 mylių greičiu per valandą, raketa bus nuskridusi 1,080,000,000 mylių arba (dovanokite, aš vis linkęs skaičiuoti kilometrais) maždaug 1,728,000,000 km. Tuo

tarpu Marso vidutinis atstumas nuo saulės yra apie pusantro karto didesnis, negu žemės, t. y. apie 225,000,000 km.; tokiu būdu Marso atstumas nuo žemės negali būti didesnis, kaip 225,000,000 km + 150,000,000 km., t. y. 375,000,000 km. *) Tad mūsų raketa po 14 mėnesių tikrai atsidurs ne Marse, o daug daug toliau.

Kodėl į šiaip jau įdomų straipsnį įsivėlė — būkime atviri! — tokių baisių nesąmonių? Sunku įtikėti, kad planetariumo pranešėjas būtų pripasakojęs tiek daug klaidingų dalykų; tad lieka tik viena iš-

vida: p. Gečas arba nesupratę, arba nenugirdo ir, pasikliaudamas savo atmintimi, sąviravo skaitytojams astronominį nonsensą.

— Al. Zujus

*) Iš tikrųjų maksimalinis atstumas nuo žemės Marso viršutinėje konjunkcijoje siekia 400,000,000 km., o opozicijos metu — tik 55,000,000 km. — A. Z.

BRUNO FRANCIS
PLUMBING & HEATING SERVICE

FREE ESTIMATES
Visit our demonstration room and see
NEW, MODERN, AUTOMATIC
WATER HEATERS

REMODELING AND NEW
LOW RATES
Work done under City license
FULLY INSURED

Grovehill 6-6803
2915 W. 63rd Street

PASKUTINIS SPEKTAKLIS

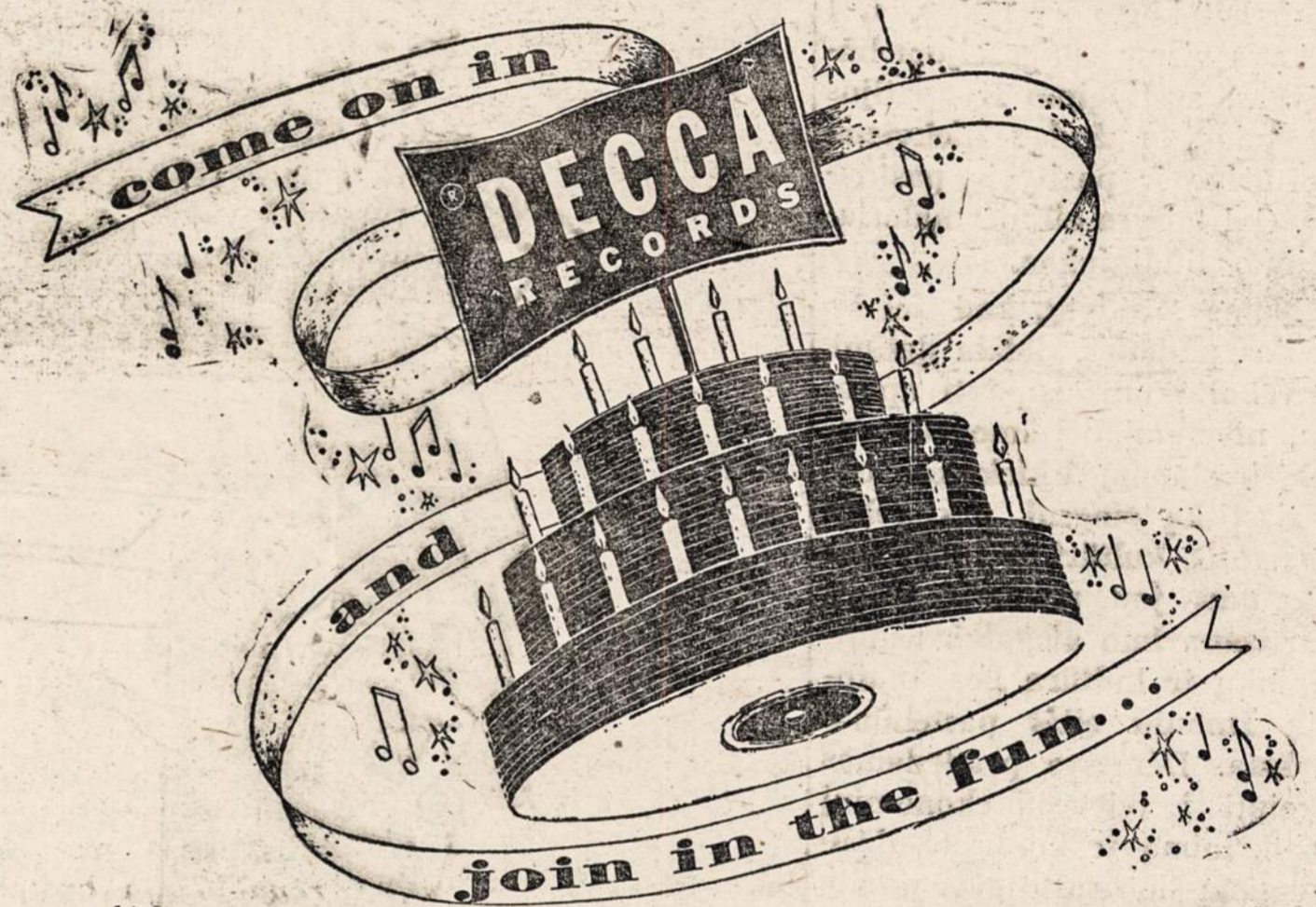
TENNESSEE WILLIAMS
"STIKLINIS ŽVERYNAS"
PASKUTINI KARTĄ STATOMAS

SEKMADIENI, RUGSĖJO 26 D.
4:00 val. po pietų
KELLY MOKYKLOS AUDITORIJOJ
4150 So. California Ave.
(Prie Archer Ave.)
Įėjimas su pakvietimais.

— Šio vajaus metu aukok
tremtiniams kiek gali ir kaip
gali!

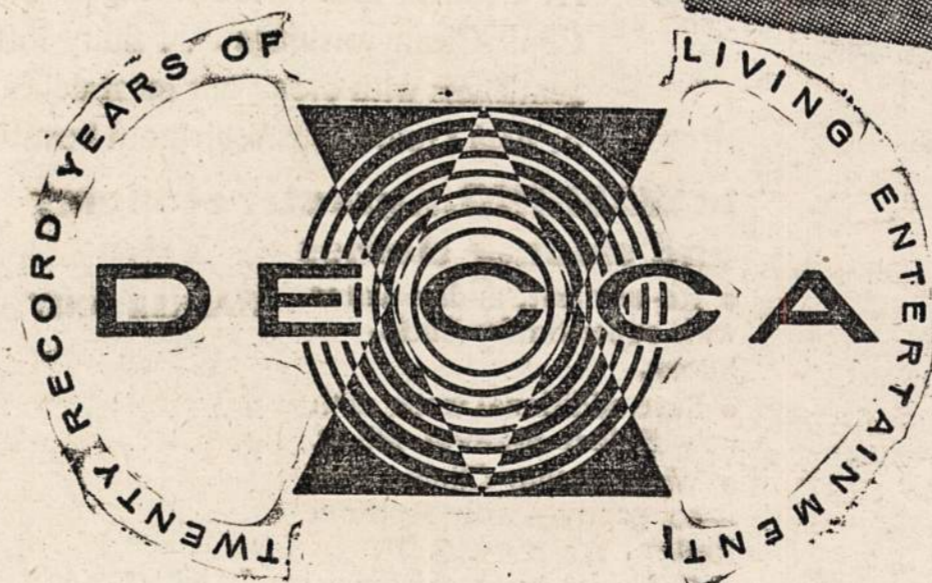
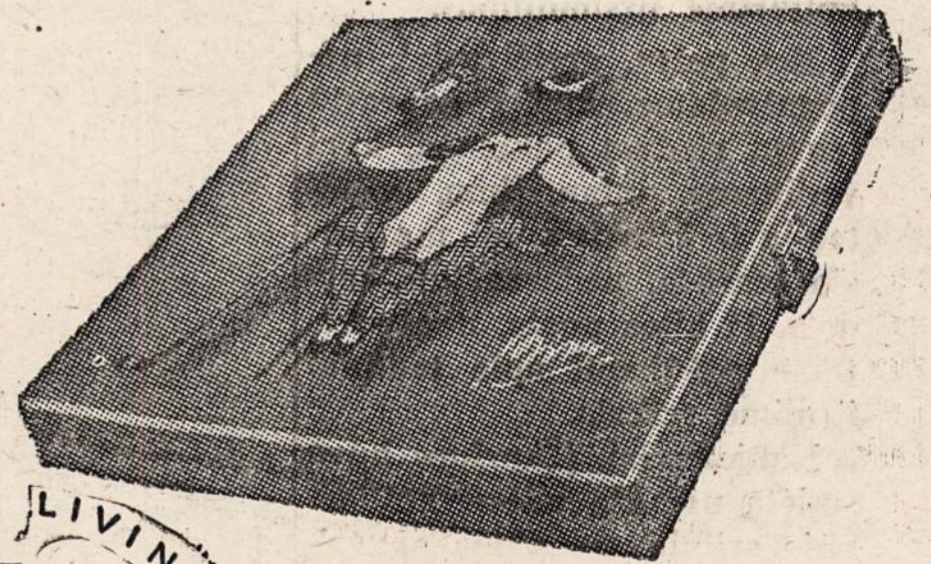
20th Birthday Party!

Music for Every Mood!

THE GREATEST RECORD PACKAGE RELEASE IN 20 YEARS

A SALES BONANZA
OF FABULOUS
NEW ALBUMS

A Leroy Anderson "Pops" Concert, A Night at the Roosevelt, Harmonizin' the Old Songs, In the Still of the Night, Louis Armstrong and Gordon Jenkins, The Mills Brothers, Ella-Songs in the Mellow Mood, Everybody Dance, Peggy, Street of Dreams and many more albums you can buy at

Garrick Music Shops

4141 West Madison Street

733 West 63rd Street

Sacramento 2-2025

Wentworth 6-0085

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS

Lietuviškos knygos krizė

Lietuviškos knygos kelias niekada nebuvo lengvas. Juo labiau jis nėra lengvas šandien. Lietuviškosios knygos kas kartą mažiau ir mažiau perkamos. Originalių veikalų taip pat vis rečiau pasirodo. Dėl to neretai yra kaltinami mūsų leidėjai. Tačiau reikia atsiminti, kad mūsų leidyklų finansai neskaičiuojami milijonais. Išleisti originalų veikalą yra nepalyginamai sunkiau už perspausdinimą. Kitokia būtų padėtis, jei būtų daugiau domimasi lietuviška knyga, jei mūsų knygos tiražas būtų ne šimtais, bet tūkstančiais. Kodėl susidomėjimas lietuviška knyga mažėja?

Į šią klausimą nėra lengva atsakyti. Jisai glūdi ne paviršiu, bet kur nors giliau. Gal tai yra visom emigracijom būdingas, sustingimo ir apatijos periodas, nužudęs kiekvieną kultūrinę ir pozityvią pastangą. Gal tai yra eilinio materialėjimo liūdininkas.

Mums atrodytų, kad dėl šios tokios padėties, didžia dalimi, yra kalta mus supanti aplinka, niveliuojanti žmogaus polėkį ir stabdanti kiekvieną entuziastišką žingsnį, nes, jokia paslaptis, kultūrinis judėjimas pas mus jau pradeda įgauti partizanavimo atspalvį. Kultūrininkų ir kultūra besidominčių žmonių eilės pastebimai nyksta. Dėmesys pradedamas kreipti į tvirtesnę ekonominę užtikrinimą ir konkretesnę įsijungimą šio krašto gyvenimam. Visi tie reiškiniai sveikintini, bet, gaila ir skaudu, kad tuo pačiu yra užmirštami kultūriniai reikalai. Apsirūpinus automobiliais, pasistačius įmanomą pastogę, kas kartą mažiau lieka laiko ne tik knygai, bet ir laikraščiu perskaityti. Tokiose sąlygose negali klestėti, net ir pakankamai gyvuoti, jokia kultūrinė apraiška, joks kultūrinis užsimojimas.

Mes patys, greičiausiai, nepagalvojame, kad nepaprastu tempu riedam pakalnėn, kuri vadinama nutautėjimu, vegetacija ir kitokiais, nė mažiausios garbės, nedarančiais vardais. Iš kitos pusės, neužmirštame pašūkauti apie tautinio išlikimo reikalą.

Naujakuriai, į kuriuos buvo sudėta nemaža vilčių, kultūrinėje srityje ne vieną apvylė. Lietuviškasis prieauglis ir jaunimas, daugiau ar mažiau, pramokęs šio krašto kalbą, lietuviškų knygų beveik neskaito. Mes puikiai suprantame, jog mūsų literatūra, palyginus ją su kitomis literatūromis, nėra nei gausi, nei pasiekusi tikrai aukšto lygio. Bet tai, ką mes randame savo literatūroje, neradame kitoje. To turėtų pakakti, kad susidomėjimas lietuviška knyga būtų bent kiek didesnis. Deja, gyvenimo realybė rodo visai ką kitą. Jeigu tokiu greičiu leisimės užsnūdیمان, — po metų, kitų nebegalės pasirodyti nė

viena lietuviška knyga, išskyrus sapnininkus ir lietuviškas virėjas arba Mikaldos pranašystes.

Kai kas priekaištuoja, jog mūsų knygos yra per brangios ir todėl finansiškai neprieinamos. Tokie priekaištai neturi rimto pagrindo, jie yra tik savęs teisinimas, savęs užliūlimas. Lietuviškos knygos kaina retais atvejais prašoka 5 dolerius. Tuo tarpu kiekviena angliška, 200-300 puslapių knyga kainuoja ne mažiau 3.5 dolerių. Pagaliau knygos nepasirodo kiekvieną dieną. Šiuo

metu nauja knyga yra retas svečias. Ar yra labai sunku iš savaitinio ar mėnesinio uždarbio paskirti keletą dolerių knygai?

Kas darytina, kad lietuviškos knygos išleidimas nebebūtų surištas su gana nemaža rizika? Atsakymas tėra vienas: daugiau meilės lietuviškam

spausdintam žodžiui, platesnio piniginės pravėrimo knygai. Jeigu iš šios krizės neišbrisis dabar, vėliau išbristi gali būti nebeįmanoma, nes ir rašytojai, ir knygų leidėjai, kaip ir visi žmonės, turi visišką teisę pavargti. Ir dėl tokios dvasinės katastrofos tegalėsime kaltinti save. — A. Aviža

SUTVARKYKITE LAIKU SAVO AUTOMOBILĮ
STASYS DAPKUS

3255 SO. UNION AVENUE Tel. CALUMET 5-1127
Prityręs mechanikas, turįs moderniausių įrankius, gerai ir nebrangiai pataiso karoseriją ir nudažo, taip pat sureguliuoja

motorą, kad taupiau naudotų benzina ir alyvą. Dirbtuvė yra 3231 So. Lowe Ave., įvažiuoti reikia iš alėjos. Kas negali atvažiuoti į dirbtuvę, skambinkite telefonu susitarimui.

Matched
Beauty
and Efficiency

Imperial MODELS
Dryer available in gas or electric models.

THE 1954

Whirlpool

ALL-FABRICS WASHER AND DRYER

Now, with these perfectly-matched Whirlpool units, enjoy exclusive, new *Guide Lite Control* of the greatest advantages in modern home laundering! At a touch, these work-saving "washday specialists" give you sunny-fresh Clinic-Clean washings . . . fluffy-soft, effortless drying . . . almost-human gentleness with even your most delicate fabrics. Own the Washer, the Dryer, or both Guide Lite Whirlpool beauties!

In WASHING...greater economy and cleaner clothes

- Re-use hot, sudsy water with super-thrifty **Suds-Miser**.
- Save additional water with new **Select-a-Level** filling.
- Wash clothes Clinic-Clean —so gently—with **Agiflow Action**.
- Get white, brighter ironing results with famous, extra-thorough **Seven Rinses**.
- Delicate Fabric Guide.
- **5-YEAR WARRANTY** on transmission.

WASHER ONLY

Matchless
Value!

Guaranteed Electric Appliance and Furniture Co.
2876 WEST CERMAK ROAD

BISHOP 7-3333

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS

SMASHING PRICE REDUCTIONS

on ALL New 1954 PHILCO REFRIGERATORS

Come in now for new record-low prices on all the advance engineered 1954 Philco Refrigerators . . . up to \$140.00 less than last year's lowest price automatic for a new fully automatic Philco . . . now at the price of a 7, world's finest 8 cu. ft. model with famous Philco Dairy Bar . . . brand new 1954 Philco Refrigerators, not last year's outdated models, now for as little as \$189.95.

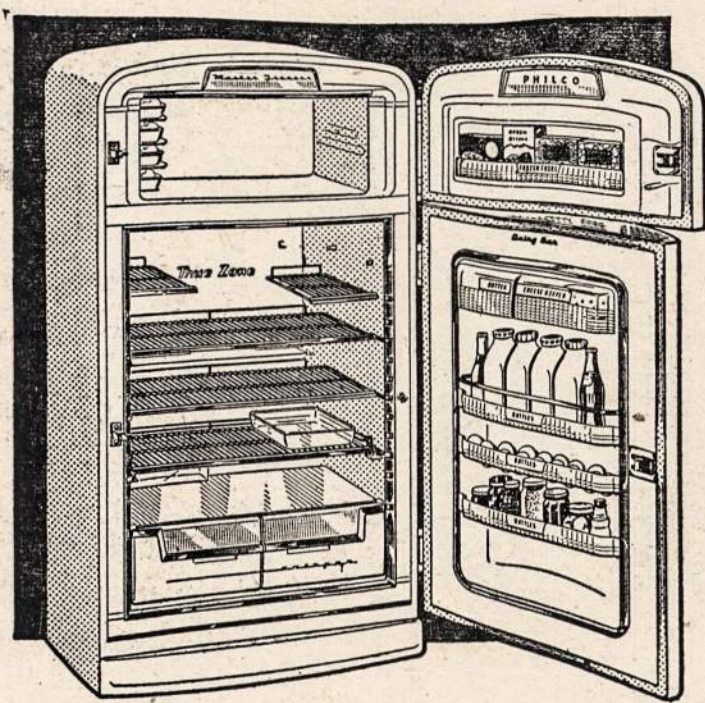
NOW UP TO
\$140 LESS

than last year's lowest price Philco Automatic

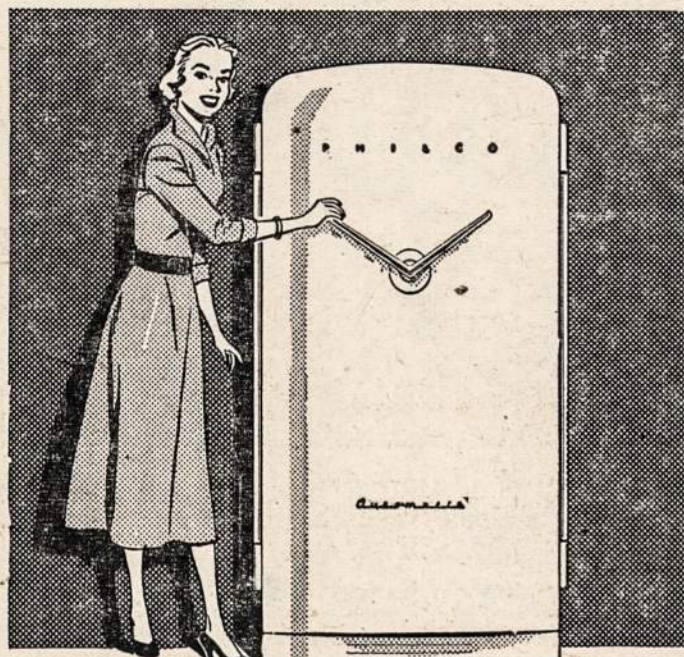
NOW LESS THAN **\$2.50** A WEEK for this Fully Automatic Philco

World's Most Automatic Refrigerator

No dials to set. No defrosting. Never too moist or dry in any season. It's air conditioned to keep foods fresher than ever before. Big 1.2 cu. ft. freezer. Storage door with removable shelves. Philco automatic refrigerators in all sizes up to 12.4 cu. ft. at huge savings . . . as much as \$140.00 less than last year's lowest price automatic model.

2-Door "Golden Automatic"! Big Freezer!
Luxurious 2-door refrigerator . . . exclusive Philco fully automatic performance . . . it *thinks for itself*. 2½ cu. ft. Master Freezer. Dairy Bar. Pull-Out Adjustable Shelf. 12.4 cu. ft. Philco 1248.

Same Door Opens Right and Opens Left!
World's first refrigerator with 2-way door! Opens to left or right. Saves hundreds of steps a day! So automatic it *thinks for itself* . . . no dials, no defrosting. It's air conditioned! Philco 1149.

Exclusive
2-Way Door
OPENS FROM
EITHER SIDE

12 New Philco
Refrigerators—up to
12.4 cu. ft.—as low as

\$189.95

PHILCO 742

SOLTIS HOME APPLIANCES AND FURNITURE

2647 W. 51st ST.

HEmlock 4-7095

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS

LAPKRIČIO MĒN. 14 D. RUDENINIS NAUJIENŲ VAKARAS SOKOLŲ SALĒJE,
Čiurlionies Ansamblis atliks programā

"NAUJIENOS" RENGIA ŠAUNIA ČIURLIONIEČIŲ MENO PUOTĄ

ČIURLIONIES ANSAMBLIS

Kasdieniniai reikalai ir rūpesčiai — lyg Erie ežero bangos. Clevelando lietuviškasis gyvenimas turi būdingą veidą, kuriame ryškiausiuoju bruožu tvirtai, gajai ir didingai jau šeštieji metai skaisčiai žėri *M. K. Čiurlionio* lietuviškosios dainos bei šokio meno junginys, — nesulaikomai žygiuojąs Lietuvai laisvės laimėjimo keliais, — vedamas idealisto muziko kompozitoriaus *Alfonso Mikulskio*.

Ir šio ir to įvairiaspalvė tikroji dabartis širdžiai ir protui patiekia. Tačiau *M. K. Čiurlionio* žydnėsios merginos bei vyrai ažuolai traukia ilgų amžių lietuviškąją sutartinę bei šoka tai, ką tėvų tėvelių tėveliai mylėjo. Ir ši šventoji gyvena dainos bei žodžio pynė nesulaikomai giliai įsiskverbta tauraus lietuviškojo kraujo širdin, reikalaudama ją turintįjį tik tuo gyventi bei rūpintis, jog Lietuvos Respublikai būtų gražinta laisvė.

Daugeliui kelintieji metai šiapus Atlanto tai ne Vakarų Europos stovyklinės dienos. Tačiau čiurlioniečių idealistinis vieškelis vis tas pats: kilęs Gedimino Vilniuje teturi vieną kryptį — išlaisvinti gintarinių Baltijos pakrančių šalį — Lietuvą!

Šiam tikslui čiurlioniečiai, sutelkti ir vadovaujami *Alfonso Mikulskio*, išvermingai darbuojasi be pertraukos diena dienon, rūpindamiesi ūgdytis ir vis stiprėti meniškuoju pajėgumu.

Ir iš tikrųjų, čiurlioniečiai gali vertai didžiulis:

Jie gilios kokybės meniškumū yra atsidūrę ypatingose aukštumose.

Daug kur — šiapus ir anapus Atlanto yra pasirodę čiurlioniečiai. Juos pažįsta visi lietuviai,

gi daugeliui kitataučių iš

Alfonso Mikulskis, Čiurlionies Ansamblio dirigentas.
Šis paveikslas matytas televizijoje, kai Mikulskis vadovavo ansamblui, grojusiam didžiausiame Amerikos televizijos tinkle. Lapkričio 14 dieną Čiurlionies Ansamblis koncertuos Rudeniniame NAUJIENŲ koncerte.

viso tik čiurlioniečiai yra pristatę lietuvių tautą ir visus Lietuvos reikalus.

Darbuojasi čiurlioniečiai nesustodami.

Ir štai jų tik artimiausių kelių savaitių lietuviškojo meno viešnagės:

1. Savajame *Clevelande* spalio 10 ir 11 d.d. koncertai. Pirmasis bus religinis — *Clevelando* puikiojoje katedroje, o antrasis — specialioje saleje čiurlionietiškos programos. Abu koncertai įvyks *Lietuvių Katalikų Federacijos* seimo proga.

2. Pas artimesnės kaimynystės lietuvius — *Detroit* koncertuojama spalio 16 d. 19 val. Koncerto rengėjai — *Detroito Lietuvių Bendruomenė*.

3. Vykstama pas Kanados lietuvius į *Windsorą*. Ten koncertas bus spalio 17. Rengėjai — tenykštė *Lietuvių Bendruomenė*.

4. Spalio 30 d. 20 val. koncertuojama *Philadelphijoje* — senuosiuose didžiuliuose, erdviuose operos rūmuose, kur gali būti 6,000 klausytojų. Rengia *Lietuvių Bendruomenė*.

5. Spalio 31 koncertuojama *Wilkes-Barre, Pa.* Rengėjai *Lietuvių Katalikų* parapija.

ir 6. *Lapkričio 14*, lyg suvesti šių visų koncertų lietuviškąjį džiazgsmą,

Čiurlioniečiai atvyks į Čikagą — dalyvaus "NAUJIENŲ" didžiuliam vakare-koncerte.

Taigi, didžiausiąją lietuvių visuomenę šioje šalyje — čikagiškius lietuvius laukia nepaprastai malonus ir retas įvykis — šauni ir didinga lietuviškojo dainos bei šokio meno puota.

Be to, čiurlioniečiai jau yra kviečiami Kanadon į *Montrealį*, prie Atlanto į *Bostoną* ir kit. Yra kvietimų ir iš kitur.

Meno išvykoms atsidėjusiai rengiamasi jau seniai.

Repetuojama beveik kasdien.

Programa bus vertinga, įvairi ir patraukli.

Ją sudarys lietuvių kompozitorių kūriniai bei jų stilizuotos liaudies dainos. Bus lietuviškieji šokiai. Dalyvauja kanklininkės.

Čiurlioniečių darbui šiemet yra susidariusi žymiai palankesnė aplinkuma. Atkrito daug rūpesčių ir lėšų, ligi šiol gausiai eikvotų patalpoms. Čia atskubėjo svarbaus lietuviškojo reikalo talkon idealistas verslininkas *Steponavičius*, turįs modernią "Tigro" kavinę (987 E. 79th St., Cleveland 3, Ohio), kurioje jis *nemokamai* davė patalpas visoms (o jos vyksta kasdien) repeticijoms.

Visi žino, jog *Clevelande* yra *Lietuvių namai* su sale. Tačiau ten paskutiniuoju laiku už kiekvieną repeticiją reikėjo mokėti po 5 dolerius (ankčiau — 3 dol., o pradijoje — prie Šimkūno pakako ir 1 dolerio). Gi nuomoti atskiras patalpas — reikia stambių lėšų. Tad čia

viską išsprendė Steponavičiaus parama.

Kanklininkės visą laiką repetuoja kanklių vadovės — *Onos Mikulskienės* bute.

Čiurlioniečių dabar yra apie 80.

Valdybą sudaro: Jaunutis Nasvytis — pirmininkas, Jonas Citavičius — vicepirmininkas, Emilija Skrabulytė — sekretorė, Aleksas Liutkus — kasininkas ir Vytautas Brizgys — reikalų vedėjas.

Kanklių vadovė yra *Ona Mikulskienė*, o šokių — *Aldona Šklėriūtė-Raulinaitienė*.

Gi viso ko čiurlioniečių širdis bei siela yra niekad nenuilstas ir nuolat gausiai entuziazmu trykštąs tas lietuvis idealistas *Alfonso Mikulskis*.

DR. JONAS ADOMAVIČIUS

Amerikos keliu plačiuoju milijonai pamišėlių žygiuoja

Stebiesi tu, taurus lietuvi, garbingas Amerikos pilietis, čionykščiam dievnamyje paguodos nerandąs — ten tau doleriu sienos žvanga. Stebiesi tu ir lietuvišku, lietuviu prakaitu išlaikomu laikraščiu, kai jis liaupsina bendros praktikos gydytoją operacinę su skalpeliu atsidūrusį. Stebiesi tu krikščioniškais vardais pasivadusių leidėjų leidžiamu ir žmonių ryjamu šlamštu. Kino teatruose putojant purvas, šeimos paskutinio ramsčio griūvimas bei be žiupsnio žmoniškumo bręstas priauglis tau irgi ramybės neduoda. Tu užmigti negali tavo vaikui kriminalistų mokyklą lankant — piemknyges užsigulus ryte ryjant. Dar ir daug daugiau dėl ko tu, protingas ir kultūringas lietuvi, šio krašto tvirčiausias šule, stebiesi ir nerimti pradėdi, nes tu šiam kraštui geru linki. Taip stebėdamasis tu savęs klausai:

Iš kur visa šita pragaro smala veržias?

Ne taip jau sunku bus mums susigaudyti visoje toje beprotiško elgesio baloje, jei mes po NATIONAL ASSOCIATION for MENTAL HEALTH stalčius pasiknisim ir iš ten savo klausimo išgyvendinimui šviesos pasisemsim.

Įsirausę tarp USA mokslo įstaigų patvirtintų faktų, mes pamatysime, kad Jungtinėse Valstybėse net DEVYNI MILIJONAI žmonių, arba 6% visų gyventojų — atseit, VIENAS IŠ SEŠIOLIKOS serga PROTO LIGA (mental illness) bei ŽMONIŠKOS ASMENYBĖS SUTRIKIMU (personality disturbances) negaluoja.

Proto ligonių tuose devyniuose milijonuose pusantrą milijono priskaitoma, o antrą jų — su žmoniškos asmenybės sutrikimu net pusaštunto milijono šiam krašte išsirikiuoja. Priedui darat siranda pusantrą milijono SILPNAPROČIŲ (mentally deficient people), taigi tokių 1% visų gyventojų čia priskaitoma.

Truputis nuobodulio — išsiaiškinkime mediciniškus terminus

Proto ligonių (mental illness) grupei priskaitomi: psichopatai (psychotic people) ir psichoneurotikai (psychoneurotic people). Pirmieji yra tie žmonės, kurie serga psichine liga psichoze vadinama. O psichozių įvairių pasitaiko: schizofrenia, ji dar Dementia praecox vadinama, maniškai depresinė psichozė, paranoia, smegenų arteriosklerozė, senatvės, involiucinė bei alkoholinė psichozės, bendras paralyžius (general paresis) ir kt.

Psichoneurotikai yra visi, kurie serga tokiomis ligomis kaip histeria, baimės, apsidėmo bei prievartos neurozės ir

kt. Čia priskaitoma tik tokiu laipsniu virš minėtom ligom sergantieji, kai jie jau negali atlikti paprastų savo gyvenime pareigų; jų liga kai kada esti reikalinga ligoninėj gydymosi. Lengvesnio laipsnio psichoneurotikai — jų nesuskaitoma daugybė, čia neįskaitomi.

Ligoniai su žmoniškos asmenybės sutrikimu (personally disturbances) yra lengvesnio laipsnio psichoneurotikai. Jie, paprastai, gali atlikti paprastas savo gyvenimo pareigas, nors tas jiems didelio jėgų įtempimo ir išsieikvojimo pareikalauja. Tokie blogai gyvenime prisitaiko ir įvairiausiai kūno negalavimais nuolat skundžiasi.

Prie šių žmoniškos asmenybės sutrikimu sergančių žmonių dar priklauso įvairūs iškrypėliai-kriminalistai, blogo elgesio jaunuoliai, narkotikų vartotojai, alkoholikai ir kiti.

Prie silpnapročių (mentally deficient) čia priskiriami ne tie tarp bepročių ir normalių žmonių grupių besirandantys asmenys, bet tie, kurie pagal klinikos ištyrimą bei jų gyvenimo vedimo būdą pasirodo normalūs esą.

Ir mums lietuviams ta smala atsiduoda

Taigi, mes visi Amerikos žemyne gyvenę žmonės, gerus papročius pamiršdami, artina-

mės prie bibliško vieno iš dvylikos išdaviko-išprotėjėlio. Jau mums ne šešiolikos asmenų būrin susirinkti nereikia, o jau vienas "be vieno balkio", kaip mūsų liaudis sako, mūsų tarpe atsirasti gali.

Kas dvyliktas į beprotnamį

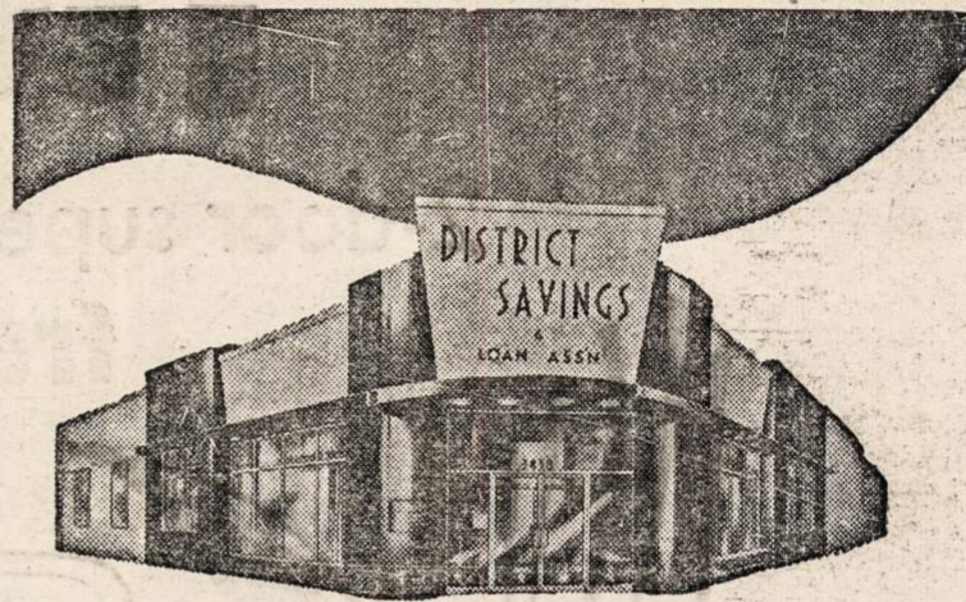
Dar blogiau — tu sveikas būdamas neretai tokiu kliečinčiu seki, jį mėgdžioji, pagal jį rėdaisi ir savo vaikus auklėji. Tu savo gražiausių papročių lietuvišką gyvenimą jano minkštapročio elgesį neretai iškeiti. Tu taip darydamas Ameriką skurdini. Amerika be sveiko skausaus jaunimo pražus. Jau dabar kiekvienas KAS DVYLIKTAS, šiam krašte gimęs, New York val-

stybės apskaičiavimu, gulasi kartą savam gyvenime beprotnamin dėl savo proto rimto sukrėtimo.

O kur dar milijonai šilkuose šnabždančių bepročių?!

O kur dar eilės ne taip ryškaus proto susilpnėjimo savininkų beprotnamius neuždarytų! Jie gatvėse, dievnamiuose, knygų bei laikraščių leidyklose, šeimos, ligoninėse, mokyklose bei gydytojų-advokatų kabinetuose pasislėpę, visokiais titulais prisidangstę bei šilko rūbais pasipuošę žmonės skriaudžia blogą pavyzdį duodami. Tokie žmonės atsidadavusį kunigą — tikrą Dievo tarną minkštasmegeniu išvadina.

(Tęsinys 10 psl.)

SAUGESNĖS vietos taupymui niekur nerasite. Kiekviena sąskaita apdrausta iki \$10,000. Penkiasdešimt penki metai patyrimo ir draugiško patarNAVIMO.

Štabas kalba lietuviškai

DISTRICT SAVINGS

and LOAN ASSOCIATION

3430 South Halsted Street

GASO LEIDIMUS TURINTIEMS

PATARIAMA PASINAUDOTI
SIEGLER PEČIAIS

VISI SIEGLER
PEČIAI GAZO CO.
INSPEKCIJOS
BUS UŽTIKRINTAI
PRIPAŽINTI

SIEGLER pečiai yra pilnai automatiški. Porcelano emalius visam gyvenimui. Padaryti iš stipraus špiziaus. Viskas pilnai įrengta. Nereikia jokių priedų. Turi Honeywell kontrolę. Įrengtos dumpės. Šeši modeliai, kurie apšildo nuo 1 iki 6 kambarių. Turi me baltą virtuvinį stilių.

GUARANTEED ELECTRIC APPLIANCE AND FURNITURE COMPANY

2876 West Cermak Rd.

Bishop 7-3333

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS

(Atkelta iš 9 pusl.)

Jie idealistą, badaujančiu broliu besirūpinantį inžinierių bepročiu iškolioja. Žodžiu, kuo jie patys kvepia, tuo jie kitus tepti mėgina.

Nė vienas tokių, smegenis ant sniego išbarsčiusių, tau vadovauti, gyvenimo kelią tau

nurodyti pasišauna. O tu, neretas brolau, net seilę varvindamas juo gėriesi. Gėriesi tu juo tol, kol iki beprotnamio tu daslenki. O tokių tavo nelietuviško elgesio pravadyrių ten — psichiatrinėse ligoninėse (mental hospital) net pusseptinto šimto tūkstančių (650,000) bet kurią dieną per kiau-rus metus yra. Tai sudaro veik-

pusę (47%) visų visose Jungtinių Valstybių ligoninėse gulinčių ligonių skaičiaus.

Pavyzdingas lietuvis amerikiečiams nėra našta

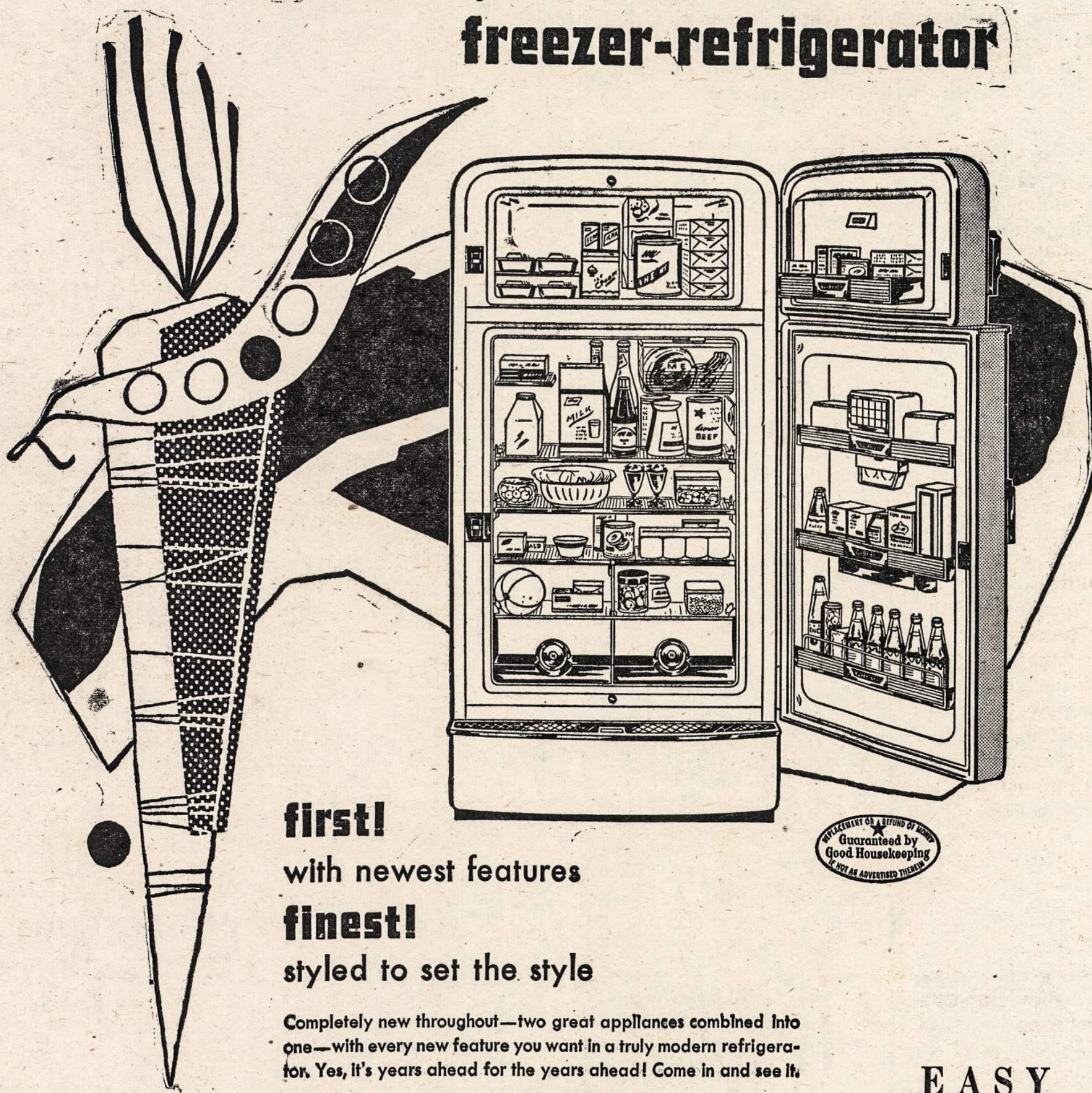
Ar dar ir toliau tu nesiliausi Ameriką skurdinęs pats nelietuviškai besielgdamas?! Jau pats laikas, beveik jau net ir vėlyvas, pradėti visiems mums

lietuviams kultūringo tauraus lietuvio pavyzdžiu pasėkti. Nepavyzdinguosius pavyzdingaisiais pakeitę, mes ne tik save nuo protiško snaudulio apgin-sim, bet ir, stipriomis lietuviškomis asmenybėmis išaugę, Amerikos ligoninėse persidirbusiems bei seno amžiaus pri-spaustiems vietas paliausuo-sim.

LEO BERMAN INVITES YOU TO COME IN AND SEE THE

New 1954 Hotpoint

2-door super-stor freezer-refrigerator

first!
with newest features
finest!
styled to set the style

Completely new throughout—two great appliances combined into one—with every new feature you want in a truly modern refrigerator. Yes, it's years ahead for the years ahead! Come in and see it.

- NO frost to DE-frost
- 88-lb. true freezer
- Door shelf in freezer
- 3 wide door shelves
- Roll-out shelves
- Removable egg shelf
- Butter Bin in door
- Newest foil dispenser

**EASY
TERMS**

LEO BERMAN HARDWARE AND APPLIANCES

1638 W. 63rd Street

(1 block West of Ashland on 63rd St.)

HEmlock 4-6800

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS

Spaudos platinimo kioskai Lietuvoje

Spaudos platinimo kioskas Marijampolėje. Nuotraukos: Antanas Muraškevičius, Natalija Misevičiūtė ir kiosko vedėja Marija Stiklienė.

Lietuvoje spaudos platinimo kioskai labai skyrėsi nuo amerikoniškųjų. Apie vieną tipingą tokį spaudos platinimo kioską ir noriu parašyti.

Aš turėjau savo kioską Marijampolėje.

Marijampolėje spaudos platinimas vykdavo labai aktyviai. Per mėnesį išplatindavau spaudos už 800 litų. 20% gaudavau už platinimą. Patarnaudavau ir kaimiečiams: rinkdavau prenumeratą ir spaudą pristatydavau per savo kioską. Žmonės mano patarnavimu buvo patenkinti. Platindavau taip pat ir lietuviškas atvirutes, kurių pasirinkimas buvo labai didelis.

Spaudą pradėjau platinti nuo 1926 metų, kada sudariau sutartį su Centrinio Spaudos Biuro viršininke p. Z. Galvydiene. Iki 1933 metų iš spaudos platinimo darbo nepasitraukiau.

Kioską buvo pastaciusi Marijampolės miesto valdyba. Kiosko personalą sudarė penki žmonės: Marija Stiklienė — vedėja, K. Stiklius, samdyta pardavėja ir du vaikai, kurie išnešiodavo laikraščius į namus.

Darbas virte virė. Vasaros metu dirbdavom nuo 6 val. ryto iki 11 val. vakaro, o žiemą pradėdavom viena valanda vėliau. Tad kiekvienam buvo patogu gauti, įsigyti spaudą.

Centrinio Spaudos Biuro viršininke išdavė liudymą už uolų platinimą ir sąžiningą atsiškaitymą. Taip pat panašius liudymus turiu ir iš Marijampolės miesto valdybos.

Tai šitaip aš platinau spaudą Marijampolėj.

M. Gr. Pelk (Stiklienė)

— Mažieji lietuviukai tremtyje nori mokytis. Padėk jiems savo auka!

Koncertai bibliotekoje

Viešoji Chicagos biblioteka, Washington ir Michigan, susitarusi su Chicago Federation of Musicians, taip pat American Federation of Musicians, spalio mėnesį ruošia bibliotekos patalpose koncertus. Jie bus kas šeštadienį 12:15 — 1:45 val. popiet susirinkimų (Assembly) salėje centrinėje bibliotekoje. Įėjimas nemokamas.

* Prie žalios šviesos įstatymas leidžia jums eiti per gatvę, bet susisiekimo nelaimių statistika rodo, kad įstatymas ne visada garantuoja saugumą. Eidami per gatvę, saugokitės sukančių mašinų... Saugumas reikalauja, kad eitumėte per gatvę tik prie kampų.

Taupyti yra turtingumo šaltinis

Pradėk taupyti tuojau... Mes mokam aukštus dividendus. Mūsų bendrovės laikomi pinigai apdrausti iki \$10,000.

MIDLAND SAVINGS & LOAN ASS'N.

4038 Archer Avenue Tel. Lafayette 3-6719

Sekretorius AUGUST SALDUKAS

Už Taupomus Pinigus Mokame 3½ Nuosimčio

KUR GALIMA UŽSISAKYTI 'DARBA'

žurnalo "Darbas" metinė prenumerata \$1; pavienio numerio kaina 25c. Lietuvių Darbininkų Draugijos nariai žurnalą gauna nemokamai. Skaitytojų patogumui, sekamos įstaigos bei asmenys sutiko platinti "Darbą", t. y. priimti prenumeratas ir pardavinėti pavienius numerius:

CHICAGOJE: (1) "Naujienos", 1739 So. Halsted St.
(2) V. B. Ambrose, 927 W. 34 Pl., Chicago 8, Ill.
(3) J. Kundrod, 3902 So. Albany Ave., Chicago 32, Ill.
DETROIT: A. Kulesienė, 3948 Rison, Detroit 16, Mich.
BROOKLYNE: (1) A. Buivydienė, 8620—75th St., Woodhaven, L. I.
(2) B. Spudienė, 8833 Elert Lane, Woodhaven.
CARNEGIE, PA.: Mrs. E. Shurmaitis, 708 Doolittle St., E. Carnegie
CLEVELAND: W. Ukertis, 1322 E. 89th St., Cleveland 6.
BALTIMORE: K. Matuliauskas, 1519 W. Lombard St., Baltimore 23
AKRON, OHIO: N. Trumpikas, 773 Bisson Ave., Akron 7.
PHILADELPHIA: Wm. Burton, 2014 Orthodox St.
ROCKFORD, ILL.: Rose Buches, 512 Brook Road.
SHAMOKIN, PA.: J. D. Taunis, 411 No. Shamokin St.
WILKES-BARRE, PA.: J. V. Stanislovaitis, 86 Amherst Ave.
MONTELEO, MASS.: (1) K. Venšlauskas, 12 Andover St.
(2) P. Krušas, 141 Sawtell Ave.
CAMBRIDGE, MASS.: (1) L. Silkinis, 783 Main St.
(2) Vincent Spa, 233 Portland St.
NORWOOD, MASS.: F. Ramon, 1118 Washington St.
SOUTH BOSTON: "Keleivis", 636 Broadway
KANADOJE: (1) K. Lukoševičius, 35 Wilson St., Hamilton, Ontario, Canada.
(2) P. Shimelaitis, 1271 Alard St., Verdun, (Montreal)
ANGLIJOJE: A. Zamžickas, 26 Devonport Rd., London W 12 Eng'd.
AUSTRALIJOJE: "Australijos Lietuvis", 35 Cator St., West Hindmarsh, Adelaide, S. E. Australia.

Bet parankiausia užsisakyti tiesiog, rašant laišką ir siunčiant pinigus Lietuvių Darbininkų Draugijos Sekretoriui šiuo adresu:

N. JONUŠKA, 15 Cotton St., Roslindale, Mass.

NELAUKITE — RYTOJ GALI BUTI PERVERELI!

Jei norite užsitikinti nuo ugnies namus, baldus, automobilus, ar šiaip ką apdrausti, reikalaukite agento, arba brokerio, kad jis pasirūpintų jums polisa per mūsų kompaniją. Nelaimėi ištikus neturėsite jokių nemalonumų.

Mes esame pirmaklasiai nariai Chicago Board of Underwriters

O'MALLEY & McKAY, Inc

222 WEST ADAMS STREET KAMBARYS 1043
Telefonas CENTRAL 6-5208

Generaliai Agentai šių Kompanijų
COLUMBIA INSURANCE COMPANY
PEARL ASSURANCE COMPANY
LUMBERMEN'S INSURANCE COMPANY
MASSACHUSETTS FIRE & MARINE INSURANCE CO.
MICHIGAN FIRE & MARINE INSURANCE COMPANY
AMERICAN AUTOMOBILE INSURANCE CO.
MASSACHUSETTS BONDING & INSURANCE CO.

MUTUAL FEDERAL SAVINGS

REKORDAS...

- Isteigta Chicagoje 1905 metais.
- Nuo 1905 metų ši bendrovė pergyveno karus, ekonomines depresijas, panikas ir krizes, ir savo taupytojams išmokėjo kiekvieną sutaupytą dolerį.
- Aukštus dividendus išmokėjo visada be perstojimo.
- Partrauksim jūsų pinigus iš kitur, jei atnešite savo banko knygutę.

PRADĖKITE TAUPYTI ŠIANDIEN!

AND LOAN ASSOCIATION

2202 W. Cermak Road, Chicago 8, Ill.

JOHN J. KAZANAUSKAS, Pres.

Tel.: VIRGINIA 7-7747

3,000 svetimųjų

Vienas iš pagrindinių lietuvių kultūros bruožų yra žmoniškumas. Jau misijonierius Adomas Bremenietis mūsų istorijos pradžioje apie baltus pastebėjo, kad jie yra humaniški žmonės. Jei krikščionis tai galėjo pasakyti apie pagoniškus lietuvių protėvius, jie turėjo ypatingai pasižymėti. Istorijos būvyje tas lietuvių bruožas nė kiek nesunoko, o dar labiau išsiskynio.

Ypatingai tai galima pastebėti pastaraisiais karų, sąmyšio ir komunistinės vergijos metais.

Okupuotieji lietuviai per pokario metus yra sušėpę, pamaitinę bei išgelbėję apie 3,000 vokiečių, likimo atbloškų į Lietuvą. Ir labai galimas dalykas, kad dalis tų vokiečių nacių okupacijos metais yra gaudę, kankinę ar net šaudę tuos pačius lietuvius geradarius. Bet lietuvių žmoniškumas visiems atviras.

Ar tą patį lietuvių kultūros bruožą galima pastebėti tremtyje bei emigracijoje?

Vargas šakoja, vargas lapoja, vargas varteliuos žydi. Tik ar mūsų širdis ir mintis dažnai sugrįžta prie tų vargstančiųjų, ku-

rie yra mūsų tautos ir mūsų kraujo broliai? O jų yra dar daug svetimijoje Vokietijos, Austrijos, Italijos ir kitų kraštų žemėje, kur mūsų pagalbos nesutrukdys jokia geležinė uždanga. Tad atverkime savąją širdį dabar — šio gražaus BALFO dešimtmečio jubiliejaus proga. Jei tu pavergtas lietuvis, kietos pamotės, rankos padarytas elgeta, įstengė išgelbėti 3,000 svetimųjų, tai laisvas lietuvis šiapus geležinės uždangos turėtų daug drąsiau tęsti didį lietuvių kultūros bruožą — žmoniškumą saviems broliams ir sesėms pagelbėti.

Dr. Antanas Musteikis

1955 metų
TELEVIZIJOS
RADIJO APARATAI SU FM
— FONOGRAFAI —
TV IR RADIJO LEMPOS
APARATŲ SUTAISYMAS

dirbtuvėse ir namuose atliekamas patyrusių inžinierių. Sąžiningas ir geras patarnavimas garantuotas.

DAINA
TELEVISION
sales - service

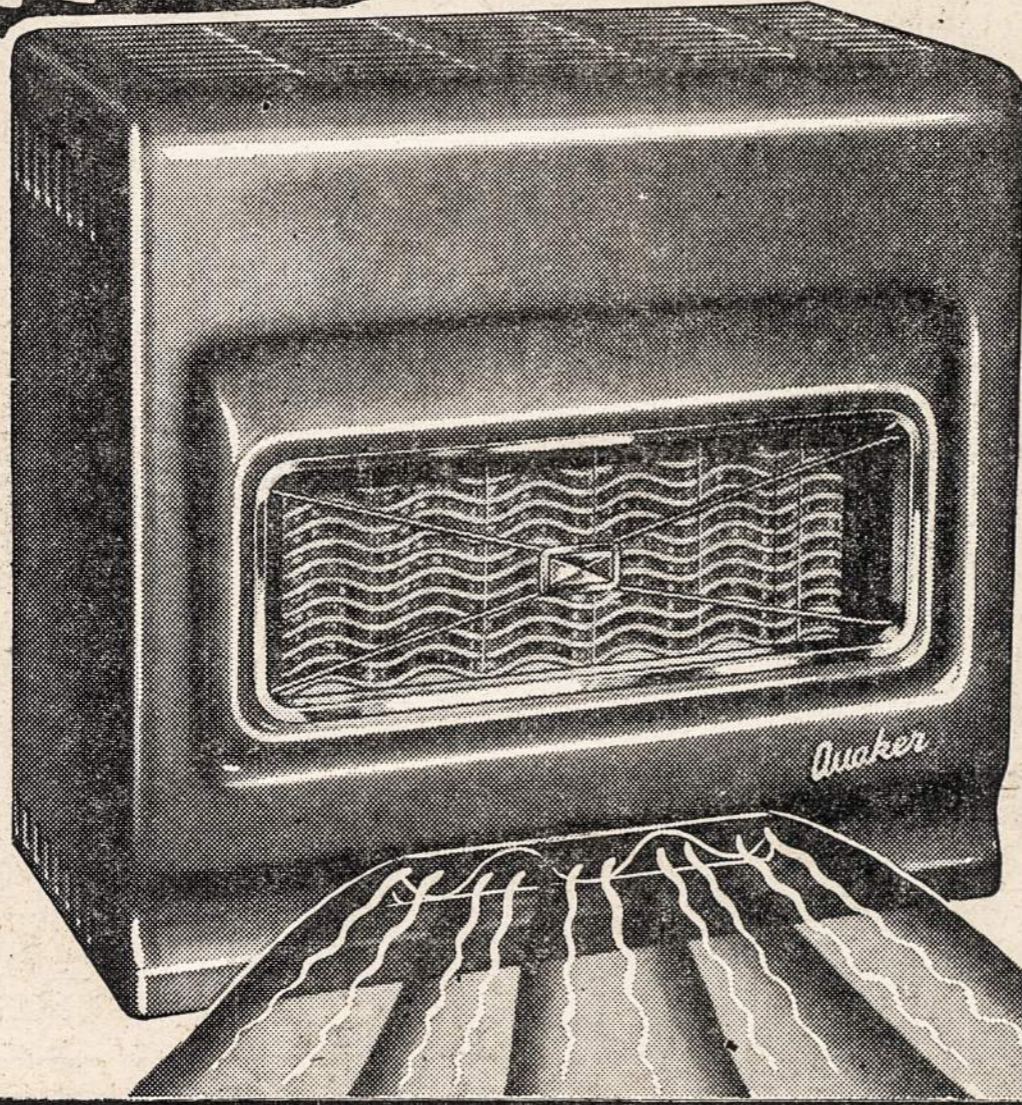
3130 So. Halsted St. DANUBE 6-6887

OLD HEATER

Trade-In Jubilee

\$35

FOR
EARLY
BUYERS
ONLY

FOR YOUR OLD HEATER

Regardless of Make, Type or Condition

WOOD

COAL

GAS

OIL

On the purchase of one of the ALL-NEW QUAKER "Assured Comfort" Gas Heaters Equipped With New Forced Air "Floor Level" Blower

Automatic Forced-Air Heating!

- ★ The only Gas Heater with a 3-WAY 20-YEAR Guarantee!
- ★ Double Porcelained Combustion Chamber guaranteed against rust-out or burn-out for 20 years!
- ★ Luxurious 20-YEAR Porcelain Finish!
- ★ Exclusive Patented 20-Year "Multi-Heat" Universal Burner burns all types of gas with highest efficiency!
- ★ 3-WAY Furnace-Type "Heat Extractor" keeps heat from rushing up the chimney . . . greatly reduces chimney heat loss!
- ★ Quality built like a modern furnace — All-welded, 100% airtight!
- ★ ALL-STEEL! Heats up 5 Times faster than slow-heating cast-iron!
- ★ Automatic "Floor Level" Forced Air Blower keeps you warmer in every room — gives you forced air heating!
- ★ 100% Automatic Safety Controls!

SEVERAL SIZES — EASY TERMS

TRAFICANTE BROS.

2301 W. Taylor Street
759 S. California Ave.

Taylor 9-9100
Sacramento 2-0301

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS